

SLOVENSKI TADARAN

LETO III, ŠTEV. 48

Koper, petek 19. novembra 1954

POSAMEZNA ŠTEVILKA 10 DIN

Organi delavskega upravljanja in naša družbena skupnost

Zadnje čase mnogo razpravljamo o komunah. Na raznih sestankih in zborih volivcev, v tovarnah in podjetjih. Tako je tudi prav, saj bomo le na ta način lahko res uspešno razvijali to obliko družbenega upravljanja. Vendar pa se vsaj v mnogih primerih vse preveč vrtimo okrog administrativnih, kadrovskih in podobnih vprašanj ter okrog teritorialnega obsega bodočih komun, ne da bi obenem globlje proučevali vprašanja, ki nastajajo v zvezi s sodelovanjem množice pri upravljanju komun.

Zlasti je potrebno, da se na naših sestankih in zborih volivcev, predvsem pa v tovarnah, nekoliko več pomudimo pri delavskem upravljanju v naših gospodarskih podjetjih. Resnične komune si ne moremo zamisliti brez razvitega delavskega upravljanja, kajti brez tega tudi ni družbenega upravljanja in komuna ostane le administrativna tvorba, ki ni dosegla svojega glavnega namena, četudi gospodarsko, teritorialno in drugače popolnoma ustreza vsem zahtevam področja, kjer je nastala.

V teh nekaj letih delovanja naših delavskih svetov in upravnih odborov smo v vsakdanji praksi razčistili vrsto vprašanj v zvezi z delom in kompetencami organov delavskega upravljanja. Lahko trdimo, da smo premagali yste začetne težave in več ali manj povsod našli pravilno smer, ki zagotavlja nadaljnji razvoj teh organov posebej in delavskega upravljanja na splošno. Vendar bi bilo napačno, če bi se pri tem ustavili. Delavsko upravljanje je osnova naše socialistične graditve. Zato moramo vzporedno z razvojem naše družbene skupnosti izpopolnjevati tudi naše delavske svete in upravne odbore, ki jih sicer lahko zastrupijo klice birokratskih tenden, da postanejo le navadni riveski ožjega kroga tehničnega in upravnega vodstva podjetja in se iz najmočnejšega orožja napredka pretvorijo v zavoro pri nadaljnjem razvijanju naše socialistične demokracije.

Do podobnih rezultatov kaj lahko dovede ozko gledanje na neposredne in trenutne koristi podjetja in kolektiva, ki se izraža v takšnem gospodarjenju s proizvodnimi sredstvi in imovino zaupano kolektivu, ki je čocela nasprotno splošnim družbenim koristim. Take primere imamo. Posledice tega pa čutimo vsi, ker so te pogosto neposreden napad na naš življenjski standard.

Poglejmo samo vprašanje cen industrijskih izdelkov. Kljub temu, da ni bilo nobenih opravičljivih razlogov še vedno stalno rasejo. Tovarne končnih izdelkov to opravičujejo s porastom cen polfinalnim izdelkom,

te pa spet s porastom cen surovin. Tako se veriga vleče skozi vso našo industrijo. Povsod pa imajo opraviti z dobičkom in delitvijo kar je pre-pogosto edina stvar, za katero se zanimajo.

In posledice? Povečana fiktivna kupovna moč, več denarja v obtoku in nesorazmerje med tem in pa proizvedenimi dobrinami. Vsaka palica na ima dva konca, pravi star pregovor. V tem primeru drugi konec palice z vso silo tolče tudi po standardu tistih, ki so v težnji za večjim zaslužkom povišali cene lastnim proizvodom.

Kolektivi in predvsem organi delavskega upravljanja bi morali vedeti, da standard ni odlošilen oziroma premikov, ampak od tega, koliko in kaj ustvarimo. Rešitev je samo v povečani proizvodnji. To je dejstvo, mimo katerega ne moremo in ne bomo nikoli mogli iti. Vsaka druga pot nas pripelje v slepo ulico. Z ustvarjanjem dobička na račun zvišanja cen, proizvodnja pada, namesto da bi rasla. Obenem pada tudi zanimanje kolektiva za razvoj lastnega podjetja, ki životari in propada namesto da bi živelo in prosperiralo.

Nasteli bi lahko še dolgo vrsto negativnih posledic takega gospodarjenja. Kjer kolektiv kot celota ni zainteresiran na povečani proizvodnji, tudi posameznik ni in ne more biti. Delo dobrega delavca, ki v resnici ustvarja, ni cenjeno niti pravično nagrajeno in storilnost še nadalje pada, vzporedno s tem pa se cene dvigajo. Podjetje je sicer še vedno »rentabilno«, vendar to lahko traja le določen čas, kajti trgovina ne bo nikoli rešila tega problema, če ga ne bodo rešili delavci v proizvodnji.

Po vsem tem nam postane jasno, da ni naloga organov delavskega upravljanja samo gospodarsko poslovanje in zagotovitev trenutnega uspeha podjetja. Dolžni so skrbeti tudi za razvoj svojega podjetja. To je obveznost, ki so jo sprejeli od družbe v trenutku, ko jim je ta poverila podjetje, da v njenem imenu z njim upravljajo.

Zato bi morali biti prav delavski sveti in upravni odbori prvi, ki bi se borili proti podobnim škodljivim pojavom v našem gospodarstvu. Nobena tovarna ne more biti v socialistični ureditvi sama sebi namen, niti samo vir zaslužka za v njej zaposlene delavce. Naša, delavska demokracija nalaga v tem pogledu kolektivom izpolnjevanje dolžnosti do družbene skupnosti, ki niso zapopadene zgolj v dajtevah, temveč tudi v krepitevi naše gospodarske moči, zadovoljitvi družbenih potreb, kot prispevek kolektiva skupnosti.

Spet smo v jeseni. Burja streša z drevja orumenelo listje in gole veje opominjajo pridnega kmetovalca, naj pohiti s pospravljanjem še zadnjih poljskih pridelkov. Vse se je letos malo zakasnilo zaradi slabega vremena, le zima menda ne bo prav čakala. Gola strnišča, prazni vrtovi, sadovnjaki in vinogradi se počasi pogrezajo v zimski počitek.

Imajo pa kmetovalci še mnogo opraviti pred pravo zimo. Te dni bodo obirali olive in po oljčnih nasadih bo vever živčav. Tudi oljčarji so se temeljito pripravili, da bodo olive lahko pravočasno predelali v dobro olje.

JESEN...

Za sadjarje je zdaj pravi čas za čiščenje, obrezovanje in škropljenje sadnih dreves. Tudi poljedelci in živinorejci imajo na polju še dovolj dela, čeprav so pridelki že pod streho.

Vsi se trudijo, da bi zemljo tako pripravili, da bo drugo leto dala čimveč kruha našim delov-

nim ljudem. Ljudska oblast z vsemi silami podpira prizadevanja kmetovalca v tej smeri, saj mora tudi naše kmetijstvo iti v korak z industrijskim razvojem.

Z burjo pa so se pričeli tudi težji pogoji dela za naše ribiče, ki v borbi za vsakdanji kruh vlečejo iz morja srebrnoplavi zaklad in ga posredujejo naprej kot važen del naše prehrane.

Kmet in delavec v tovarni, ribič in gozdar, obrtnik ali intelektualca, vsi pa smo z novo jesenjo leto dni starejši in bliže našemu cilju — veliki ideji socializma neodvisnosti in mirnega sožitja med narodi.

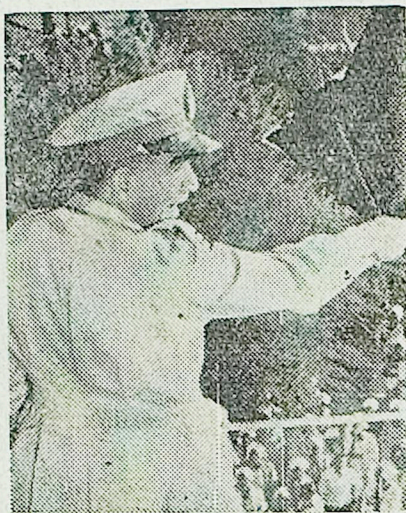
Sprehod PO SVETU

Tudi v preteklem tednu se je razvila v svetu vrsta pomembnih političnih dogodkov. Kakor je znano, ima Francija še vedno velike preglavice s svojimi kolonijami, zlasti pa s Tunizijo. Nacionalni svet tunizijske stranke Neodestur je sporočil te dni, da nadaljevanje sedanjega zapletenega položaja v Tuniziji ne more prispevati k miru v državi. Svet zahteva od francoskih oblasti, da takoj prekličejo obsedno stanje v Tuniziji in nehajo z vojaškimi operacijami v posameznih krajih Tunizije. Hkrati zahteva izpustitev

vseh političnih jetnikov in svobodno vrnitev vseh izgnanih voditeljev te stranke, kakor je bila Francija obljubila v začetku razgovorov o Tuniziji.

Prav ta čas pa je predsednik francoske vlade Mendès-France odpotoval v Kanado in ZDA v spremstvu nekaterih svojih svetovalcev. V ZDA se bo razgovarjal z Eisenhowerjem in drugimi člani ameriške vlade.

Francozi pravijo, da ima ta obisk zgolj vpljudnostni značaj. Najsi bo tako ali drugače, dejstvo je, da bo Mendès-France izkoristil ta obisk še posebej za to, da odpravi nezaupanje, ki ga kažejo ZDA do njegove politike.

Medtem se na drugi strani Rena vse bolj upa, da bo v doglednem času prišlo do dokončne združitve Nemčije. To upanje je zlasti podkreplila nota, ki jo je sovjetska vlada izročila predstavnikom 23 držav, akreditiranih v Moskvi. Nota predlaga za 29. november sklicanje evropske konference, ki naj bi med drugim rešila pereče vprašanje združitve Nemčije. Ta nota je na eni strani naletela na odobravanje, na drugi strani pa je izzvala razne duome v iskrenost sovjetske name-re. Nekateri politični krogi, zlasti pa ameriški in francoski, so mnenja, da je sovjetska nota samo manevar, katerega smoter je preprečiti rati-sikacijo pariških sporazumov. Vse-kakor je treba tudi to vprašanje prepustiti času, ki bo nazadnje pokazal, kako in kaj je s to zadevo.

Te dni so na zasedanju Generalne skupščine OZN razpravljali med drugim tudi o uporabi atomske energije v miroljubne namene. V splošnem prizadevanju, da bi se osnovala nekakšna mednarodna agencija za uporabo omenjene ener-gije, si Amerika in ZSSR še vedno za čim daljši čas, če ne za vedno.

nista povsem edini glede načina delovanja te ustanove. Iz tega izhajajo razna prerokanja, ki zavirajo za-dnevne razgovore in zavlačujejo do-končno rešitev za vse človeštvo ta-ko važnega vprašanja, vprašanja uporabe jedrske energije v človeko-ljubne in ne v vojne namene.

V Italiji je zadnje dni prišlo do nekakšne vladne krize, ki pa ni imela pomembnih posledic, ali kakor tr-dijo vladni krogi, je prav ta kriza še bolj utrdila Scelbovo vlado. Kri-za so sprožili socialni demokrati, ki so računali, da bodo Fanfanije-vemu vodstvu naprtili večje vladne odgovornosti, liberalci pa prisilili k umiku od konservatizma na so-cialnem in gospodarskem področju. Pri tem so menili, da ne bodo ne demokristjani ne liberalci zmožni predložiti kakršnih koli drugi izhod v zameno za sedanjo štiristrankar-sko koalicijsko in vlado Scelba-Sara-gat. Če bi res ne imela ta koalicijska izhoda, bi morali po mnenju so-cialnih demokratov demokristjani in liberalci sprejeti zahtevo o rekon-strukciji vlade. Toda vsi ti načrti socialnih demokratov so se izjalovili. Ta tako imenovana »mala kriza« rimske vlade se je končala s tem, da je bila formalno izrečena zaupnica Scelbi in njegovi vladi.

Med najnovejše politične dogodke v svetu nedvomno spadajo dogodki v Egiptu. Revolucionarni svet je namreč nenadoma razrešil dolžnosti predsednika egiptovske republike generala Nagiba. Njegove funkcije je prevzel polkovnik Naser, novega predsednika republike pa za sedaj najbrž ne bodo imenovali. Vest o tem, da je Nagib odstranjen, ni iz-zvala nobenega razburjenja v Egiptu. Že dalje časa je bilo slutiti, da se Nagibu bližajo neprijetni trenut-ki. Da je bil Nagib že dalje časa potisnjen v ozadje, je lahko spoznal vsak povprečni politični opazovalec. Iz egiptovskih listov so nenadoma izginile njegove slike in njegovi go-vo-ri in nikjer ni več javno nasto-pal. Ta in druga dejstva so dala slu-titi, da nekaj ni v redu in da uteg-nejo v doglednem času nastati znat-ne spremembe v vodstvu države.

Nagibu očitajo njegovi nasprotni-ki, da je skrivaj sodeloval s terori-stično organizacijo »Muslimanskih bratov« ter snoval zaroto proti ob-toječemu režimu. Nekateri pa za-ve-račajo te očitke, češ da to ne drži, da ni imel nobene zveze z omenjeno organizacijo in da je le-ta uporab-ljala njegovo ime za lastne smotre.

Za sedaj ni mogoče predvidevati, kakšen konec bo imela vsa ta zade-va. Iz groženj, ki jih izrekajo Nagi-bovi nasprotniki, pa je mogoče slu-titi, da se mu ne obeta nič dobre-ga. Njegovi nasprotniki skušajo s dokumenti dokazati, da je bil za-pleten v protidrjavno zaroto ter ga s tem v zvezi kaznovati, to se pravi, hočejo se ga na ta način iznebiti.

PREDSEDNIK TITO BO OBISKAL NOVOPRIKLJUČENE KRAJE

Ljudstvo istrskih vasi mest, ki so bila po sporazumu o tržaškem vprašanju dokončno priključena k Federativni ljudski republiki Jugo-slaviji, je z velikim veseljem spre-jelo vest, da se je predsednik re-publike maršal Tito odzval povabilu okrajnih odborov Kopra in Buj ter obljubil, da prihodnje dni obišče novopriključene kraje.

Osvobojena Istra se pripravlja, da dostojno sprejme in pozdravi svojega velikega voditelja. Mesta in vasi dobivajo iz dneva v dan bolj svečan in prazničen izgled. Pred tovarnami in drugimi objekti naše industrije postavljajo delavci siavo-loke in pozdravne transparente. To-da vse to so le zunanji znaki vese-lja, ki — čeprav veličastni in iskreni — še zdaleč ne morejo izraziti tega, kar čutimo ob skorajšnjem srečanju z našim ljubljnim Marša-lom.

Ob tej priložnosti bomo svobod-

ni in srečni pozdravili predsednika Tita in mu obenem z dobrodošlico na naših tleh izrekli tudi našo za-hvalo za vse njegovo delo in pri-zadevanje, katerega plod je naša dokončna priključitev k matični do-movini. Naš sprejem bo potrditev prizadevanj in dela jugoslovanske vlade; prav tako kot mi, se ni ni-koli prenehala boriti za pravične težnje nas vseh, ki živimo ob tej prelepi obali. Te težnje in želje so se izpolnile nedavno ob združitvi v skupno domovino, socialistično Ju-goslavijo.

In kakor je bila vsa Istra zvesta idealom borbe za svobodo, bo ostala zvesta tudi sedaj in bo prispevala svoj delež k naporom, ki jih terj-a od nas graditev socializma. S to ob-ljubo pričakujemo našega voditelja, pod čigar vodstvom bomo skupaj z drugimi narodi Jugoslavije ustvar-jali lepšo in srečnejšo prihodnost.

Gospodarski razgovori z Italijo

V torek sta začeli z delom v Beo-gradu italijanska delegacija pod vodstvom opolnomočenega ministra dr. Luigi Riccia in naša, ki jo vodi svetnik v Državnem tajništvu za zu-nanje zadeve dr. Stane Pavlič. Raz-govori se sukajo okrog gospodar-skih problemov, ki zanimajo obe državi, vendar ni bilo o njih objavl-jeno še nobeno poročilo.

Delegaciji razpravljata o ureditvi nekaterih še nerešenih gospodar-skih, posebno finančnih problemov, kot je n. pr. plačilo vojnih repara-cij, ki jih Italija nam še dolguje, po drugi strani pa odškodnina, ki jo mora naša država dati Italiji za nacionalizirano italijansko imovino in za nepremično imetje, ki so ga pri nas zapustili optanti, ko so se odselili v Italijo. Italija nam dolgu-je še okrog 85 milijonov dolarjev, poprej pa je že bilo dogovorjeno, da odškodnina za nacionalizirano imet-je ne bo mogla presegati 50 mili-jonov dolarjev. Verjetno nam bo Italija na račun pasivne razlike dobavila industrijske proizvode. Razgovori potekajo normalno.

Začetkom decembra bo prišla k nam italijanska trgovinska delega-cija, ki jo bo vodil bivši podtajnik v ministrstvu za notranjo trgovino Enzo Storoni. Delegacija se bo po-gajala z našimi predstavniki za sklenitev nove trgovinske pogodbe. Sestanek gospodarskih strokov-

njakov naših dveh sosednih držav je prvi neposredni stik uradnih predstavnikov obeh dežel po lon-donskem sporazumu. Upamo, da bo to srečanje uvod v normalizacijo trgovinskih in drugih odnosov med nami in Italijo, posebno še, ker je sporazum o Trstu ustvaril pogoje za široko medsebojno sodelovanje. Vsekakor je v interesu obeh držav, da izkoristita vse možnosti, ki jih je ustvaril sporazum. Če se bodo dosledno izvajala njegova določila, bo lahko postal temelj trajnega medsebojnega sodelovanja na vseh področjih javnega življenja. Pri tem pa mi ne pozabljamo, da se pozit-ivnim naporom italijanske vlade za normalizacijo odnosov v sami Italiji močno upirajo sile, ki jim ni do takega sporazuma in sodelova-nja. Sporazumu bi zlasti škodovala morebitne tendence, da se s sklice-vanjem nekaterih Italijanov na pravno začasnost sporazuma obno-vijo teritorialne zahteve. Take ten-dence, ki jih določeni krogi v Ita-liji prav nič ne skrivajo, so seveda samo v škodo sporazumu in bodo-čemu sodelovanju med našima dr-žavama.

Ljudska skupščina FLRJ je skli-cana na svoje redno zasedanje v to-rek, 23. novembra. O njenem delu bomo poročali v prihodnji številki našega lista.

UMESTNA ALI NEUMESTNA VPRAŠANJA

(Tržaško pismo)

Kako radi bi za večno črtali iz spomina ono zgodovinsko poglavje, ko smo bili v svojem osebnem dostojanstvu ter narodni časti in ponosu tako teptani in ponižani kot nikoli prej in smo bili prepojeni samo z gnevom? A prav te dni ne-hote brskamo po tej preteklosti in obnavljamo sliko o biču, ki je svi-gal nad vsako našo telesno in mi-selno kretnjo, nad vsako našo sa-moobrambno dejavnostjo ali na-mero. Nobena zgodovinska doba, noben družbeni sistem se ni poslu-ževal takšnih metod za podreditve in nato iztrebljanje tujega naroda. Nobena civilizacija — niti rimljan-ska, ni bila tako zversko kruta, da bi bila v tem prekosila fašizem in njegovo ero. Njegovo poslanstvo v odnosu do vsega, kar mu je bilo v napotje, je vsebovalo strah in mrž-njo, strupene injekcije manjvred-nosti in nevere v lastne sile našega naroda ter naše ničevosti nasproti njim, samooboževalcem in samopo-veličevalcem v črnih srajcah.

Cemu obnavljati to črno povest in brestiti po pekoči preteklosti, ki je le še težak spomin? Mogoče je to brez-pomembno in nesmiselno, a zgod-o-vina je bila in bo ostala naša od-lična učiteljica. Zaradi tega je ta spomin kot živa žerjavica, ki nas močno peče. V borbi za svoje na-

cionalne in socialne pravice smo ojekleneli. Tudi se zavedamo, da ni več fašistične Italije, ni njej so-rodnega nacizma, ni pogojev za im-perialistične pohode; sedanja Ita-lija mora silom prilik na pot de-mokratizacije in je nasproti nam vezana po odločbah sporazuma. To nas sicer pomirja, a ne popolnoma. Naj nam bo dovoljeno izraziti svo-je mnenje, ki je: »Kakršnakoli je današnja Italija, fašizma se še ni znebila.« Kjer se kotijo želje po tuji zemlji in podjarmljenju njenih na-rodov, kjer še vedno domuje čut večvrednosti, nadcenje vanja in po-veličevanja samega sebe, tam je leglo staro — in novo — fašizma. Le nova zgodovinska stvarnost, medna-rodopolitični razvoj, stopnjevana zadrega in življenjska realnost Ita-lije krotijo te miru v svetu nevar-ne sile. Krotijo jih, a ne ukrotijo. Ni jih lahko krotiti, a še težje jih je zatreti, ker jim daje potuho še sveža, čeprav navidezna veličina nekdanjega Mussolinijevega imper-ija.

Kam naj torej pritrdimo svojo dobro voljo, upanje in pričakova-nje, da ne bomo več Italiji to, kar smo bili četrto stoletja in čemur bi se mi uprli še bolj enotno in odloč-no, kakor smo se v narodnoosvobo-

ditni borbi? Radi računamo z nje-no dobro voljo ter iskreno, razumno in realno politiko, s politiko zbliže-vanja, medsebojnega spoznavanja, sodelovanja in pomiritve. Vendar se nam še vedno vrinja dvom v iskrenost tukajšnjega upravnega aparata, prepojenega s sovrastvom nasproti vsemu našemu. Ali ne bo le-ta, kolikor bo le mogel, skušal nadaljevati s svojo diskriminacijsko politiko, čeprav z lisičjo preka-njenostjo, se pravi tako, da mu ne bo tako lahko priti do živega? Tu-di se ne moremo otresti bojazni, da se bo upravni organizem okoriščal s fašistično zapuščeno, ki jo smatra za izredno ugodno za »ublažitev-a« določb statuta. S to zapuščeno mi-slimo čut podrejenosti in manj-vrednosti, ki nam ga je fašizem vbrizgaval v meso in kri in s tem vcepljal našemu ljudstvu čut neiz-gibne potrebe po rabi italijanskega jezika. Skozi vsako uradno okence je pretilo sovražno oko, če je nje-govo uho slusalo le tiho izrečeno slovensko besedo. Ali naj se zato čudimo, če se je naš človek končno vdal in se posluževal spačene ita-lijansko, ki so se ji fašistični uradni sluga za okencem smejali in zbijali na račun občanov neslan-e šale? Ali ni iskrena želja teh zao-stalih ptičev, da bi se ti časi na-

dajevali? Močno diši po tej tro-hnobi.

Se je njihovo prizadevanje usmer-jeno v raznarodovanje naše mladi-ne, ker se zavedajo, da je poturica naše samomorilno orožje in obenem tudi učinkovito sredstvo proti iz-vajanju statuta z ozirom na slo-vensko šolstvo.

Ali nam ostane kakšno uspešno orožje za uveljavljanje naših zaka-nitih pravic? Manjšinski statut je za nas dokument neprecenljive vrednosti, dokument, ki ga pod fašizmom nismo imeli, ki ga nimajo Slovenci v Italiji, niti južnotiroš-ki Nemci. A to ni dovolj! Ne samo, da ni dovolj in nas ne sme uspa-vati, ampak prav ta diplomatski akt je preizkusni kamen naših mo-ralnih sil: dolžnosti posameznika do narodne skupnosti; njegovo uveljavljanje bo odraz naše narod-ne zavesti in borbenosti. Statut bo za nas imel pomen le tedaj, če se bomo zavedali pravic, ki nam gre-do in ki so nam v njem zajamčene. Statut sliči dobremu orožju, če pa se ga ne znaš ali pa nočeš posluži-ti, si nisi z njim nič na boljšem. Tega se moramo zavedati vsi! Za-radi tega je že storjen prvi korak v tej borbi, kar je naše pošteno ljud-stvo že davno želelo, pričakovalo in tudi zahtevalo in kar zahtevajo novi dogodki. Iz poziva pripravjal-nega odbora za ustanovitev Sloven-ske gospodarsko-kulturne zveze v Trstu, ki ga pozdravlja vsa zaved-na slovenska javnost, so razvidne

Na kratko

BENETKE — 13. novembra je vi-soka plima poplavlila ulice in trge Benetk. Poplava je narasla do višine pol metra in se razlila po glav-nih ulicah in po trgu Sv. Marka ter ustavila ves promet. Drugi dan je začela padati, vendar je po uli-cah bilo še vedno mnogo vode.

TAJPEH — Kuomintanško o-brambno ministrstvo je objavilo, da so 4 kitajski torpedni čolni danes pri otoku Tašen, 290 milj severno od Formoze, potopili kuomintanški rušilec.

Kitajstvo topništvo je z otoka Amoja nadalje bombardiralo Kemoj in okoliške točke. Dva civilista sta bila ubita.

DUNAJ — Skupina nekdanjih pripadnikov Wehrmachta avstrijs-ki zvezi bivših vojakov je organizi-rala na Štajerskem prodajo spomin-skih medalij z označbo SS, mrtvaš-ko glavo ter z geslom »Moja čast pomeni zvestoba« in »SS se bori dalje«. Notranje ministrstvo je od-redilo preiskavo in minister Hel-mer je izjavil, da ne bo dopustil neonacistične propagande.

TEL AVIV — Predstavnik izrael-ske vojske je sporočil, da se je ob prisotnosti generala Bernsa, šefa opazovalne komisije OZN, sestala mešana izraelsko-egiptovska komisi-ja za premirje in 18. novembra ob-ravnavala primer izraelske ladje »Bat Galim«, ki so jo egiptovske oblasti zaplenile v Sueškem preko-pu.

PARIZ — Agencija AFP sporoča, da je romunsko ministrstvo za zu-nanje zadeve izročilo sovjetskemu veleposlaniku v Bukarešti noto, v kateri podpira predlog sovjetske vlade za sklicanje konference o ev-ropski kolektivni varnosti. V noti je naglašeno, da je oborožitev Za-hodne Nemčije in sprejem te drža-ve v Atlantski pakt v nasprotju z interesi miru. Ramunija izraža pri-pravljenost, sodelovati na konferen-ci, ki naj bi bila po predlogu So-vjetske zveze v Moskvi ali Parizu 29. novembra.

MONTEVIDEO — Ua generalni konferenci UNESCO so nadaljevali razpravo o poročilu generalnega direktorja te organizacije, ki govori o njeni aktivnosti od januarja 1953. Ameriški in holandski delegat sta soglašala z amandmajem, naj člane izvršnega sveta organizacije imenu-jejo same vlade držav članice.

Na konferenci je danski delegat zelo energično kritiziral organiza-cijo UNESCO zaradi tega, ker je odklonila sprejem Kitajske v član-stvo. Po besedah tega delegata ne more biti ta organizacija sodnik drugim narodom, ampak mora biti hram miru, kulture in znanosti.

Indijski delegat Kabir je izjavil obžalovanje, da nista bili sprejeti v UNESCO Bolgarija in Rumunija že pred dvema letoma. »Univerzal-nost UNESCO ne bo uspešna, če bo ob vprašanju sprejema novih članic govora o političnih problemih.«

BONN — Krščansko-demokrat-ska parlamentarna skupina je iz-brala za kandidata za bodočega kandidata predsednika Bundestaga dr. Eugena Gerstenmayerja, ki je je bil tudi izvoljen, čeprav z malo razliko glasov.

Sadjarstvo v okraju Postojna

V letu 1953 je tudi sadjarstvo v postojnskem okraju napravilo prvi večji korak naprej po osvoboditvi. Sadjarstvo sicer ni napredovalo v taki meri, kakor predvideva 10-letni načrt gospodarskega razvoja, vendar pomeni ta napredek znatno izboljšanje v odnosu na prejšnja leta. Na podlagi urejevanja obstoječih nasadov so sadjarji pokazali večje zanimanje za škropljenje sadnega drevja. Čiščenje in škropljenje sadnega drevja je zajelo sicer še majhen del celotnega sadnega nasada, (po razpoložljivih podatkih 5%), vendar je bilo izvršeno v večjem obsegu kot kdajkoli po osvoboditvi. V nekaterih krajih je bilo drevje poskropljeno sploh prvič, odkar raste. Večina sadovnjakov je bila pred zimskim škropljenjem tudi očiščena, vendar bo treba v bodoče doseči izvajanje tega dela v še večjem obsegu in bolj temeljito. Premalo zanimanja so sadjarji pokazali za poletno škropljenje sadnega drevja, kar je bilo vzrok slabše kakovosti že itak pičlega sadja.

Učinek škropljenja sadnega drevja bi bil večji, če ne bi večino cvetočega drevja prizadel mraz v začetku meseca maja.

V letu 1953 so začeli tudi z obnovo sadjarstva. V celoti je bilo na področju okraja Postojna zasajenih 20 nasadov, od tega 10,5 ha pri Zadrugi ekonomiji Harije, 8 ha na državnem posestvu Ravne (Turen) in 1,5 ha skupnega nasada privatnikov pri KZ Cerkljica. Nasadi v Harijah in Ravnah so bili narejeni s pomočjo republiških dotacij. Ti nasadi so prvi primer večjih stnjenih in pravilno zasajenih sadovnjakov v okraju ter so zamišljeni kot vzor in primer za pospeševanje sadjarstva.

Razen omenjenih nasadov so posadili večje število sadnih dreves tudi zasebniki na manjših, nestrnjenih površinah. Zanimanje za sajenje sadnega drevja je bilo prav veliko spomladi 1953. V ta namen je bilo razdeljenih članom kmetijskih združenj približno 3000 sadnih dreves.

Da bi sadjarstvo dobilo solidno podlago za hitrejši razvoj in napredek, sta bili spomladi 1953 leta ustanovljeni dve večji sadni drevesnici v Ilirski Bistrici in Cerkljici. Obe drevesnici sta združni. Drevesnica v Ilirski Bistrici je v skladu z republiškim planom obnove sadjarstva zamišljena kot matična drevesnica za ves brkinski predel in je zaradi tega deležna večje skrbi republiških kmetijskih organov. Drevesnica pri KZ Cerkljica naj bi krila predvsem potrebe notranjega predela okraja. Obe drevesnici imata z ozirom na začetek dela še precej težav, posebno kadrovskih in materialnih. Prve sadike bosta drevesnici dali sadjarstvu 1955. leta in bo šele tedaj dana možnost za obširnejšo načrtno obnovo sadovnjakov v okraju. Zaradi velikega povpraševanja po sadnih drevescih na merava povečati svojo drevesnico tudi KZ Iga vas, da bi zadostila vsaj potrebam Loške doline.

Za ureditev teh drevesnic je prispeval tudi OLO Postojna iz svojih sredstev za napredek kmetijstva 270.000 din. Vse drevesnice so šle v razvoj in zato potrebujejo stalno pomoč.

Drugi pogoj za načrtno obnovo sadovnjakov smo ustvarili z določitvijo sadnega izbora. Na podlagi okvirnega sadnega izbora, sprejete na konferenci sadjarskih strokovnjakov v Mariboru meseca februarja 1953. leta, je bil določen na posvetovanju sadjarjev okraja

ožji sadni izbor za brkinski okoliš in sadjarski okoliš okraja. Sadni izbor je bil potreben tudi za pravilno usmeritev drevesničarske proizvodnje.

Manjši napredek smo dosegli tudi pri predelavi sadja. Prvič po večletnem presledku je začela obratovati sadna sušilnica industrijskega tipa v Dolanah. Ker je bilo sušenje sadja za domače potrebe zadnja leta precej opuščeno, oziroma predelava sadja preusmerjena bolj na žganjekuho, je smiselna sušilnica sušila od drugod dobavljeno sadje, predvsem iz Bosne. Sušilnica ni torej služila neposredno interesom domačega sadjarstva, ampak bolj potrebam trgovine. Vendar je tudi ta nov način obratovanja sušilnice koristen, ker bi sicer edina kmetijska predelovalna naprava te vrste ostala še naprej neizkoriščena. Ostale sadne sušilnice v lanskem letu niso obratovala, ker ni bilo sadne letine. Zato tudi ni bilo zanimanja za graditev novih sadnih sušilnic, čeprav bi bile potrebne.

RAZPRAVA O KOMUNI V ILIRSKI BISTRICI

Pretekli teden so se v Ilirski Bistrici sestali predstavniki ZK in SZDL iz občin Ilirske Bistrice, Prema, Jablanice pod Snežnikom in Jelšan, da se pogovore o organizaciji komune. V razpravi so ugotovili, da so na zborih volilcev in drugih sestankih po teh občinah seznanili ljudstvo o organizaciji komune v Ilirski Bistrici in so vsi tudi izrazili željo ter predlagali, da se organizacija komune čimprej izvede. Se ob reorganizaciji državne uprave sta bili občini Jelšane in Jablanica pripravljene, da se priključita k Ilirski Bistrici. Vse te občine težijo k Ilirski Bistrici in je skoraj vsa razpoložljiva delovna sila teh občin tu tudi zaposlena po tovarnah in podjetjih. Navezane so tudi na sodišče, kataster, lekarno, gimnazijo, dijaški dom, trgovino itd. Zato tako teritorialno enoto narekujejo gravitacijsko področje, gospodarski pogoji ter dobre prometne zveze. Na to konferenco je Ilirska Bistrica povabila tudi predstavnike občin Podgrada in Knežake, ki pa se je niso udeležili. V Podgradu so namreč še predčasno na zasedanju Ljudskega odbora, zborih volilcev razpravljali o komuni in vsi soglasno sklenili, da se vključijo v komuno Ilirska Bistrica. Sedaj so pa mnenje spremenili, predvsem vasi Račiče in deloma Podgrad, in pravijo: »ne gremo k Bistrici, ker so nas, ko je bil tam še Okraj, pritiskali za obvezno oddajo. Račji se priključimo Kozini«. Če gre za pritisk, bi lahko rekli, da ni bil v času obveznih oddaj kaj pritiskati prav na ti dve vasi, ki sta izrazili pasivni. Odkupi so bili takrat tudi v Kozini. Vprašali bi Račice in Podgrad, komu bi se priključili, če bi se jim se Kozina tako zamerila. Občina Podgrad gravitira na Ilirsko Bistrico. Je 12 km oddaljena. Ne bi verjeli, da bi se vasi Pavlica, Studena gora, Stanič, Potrbeže in Pregarje oddale za komuno Kozina, ki je oddaljena več kot 22 km, medtem ko je Bistrica neprimerno bliže.

Značilno pa je, da v občini Knežak rabijo isto parolo kot v Podgradu. Ni cilij bodoče komune, da gospodarsvo v teh občinah rešuje matičevsko. V ostalem bodo ljud-

Plemenita pobuda Rdečega križa na Koprskem

Na pobudo Rdečega križa in ob podpori mladinskih organizacij se je začela v našem okraju akcija za prostovoljno krvodajalstvo. V tem smislu prireajo po ustanovah in obratih predavanja, na katerih zdravniki prikazujejo važnost krvne transfuzije v sodobni medicini.

Eden najdragocenejših sestavnih delov človeškega telesa je kri. Ta tekočina vrne življenje umirajočemu človeku, ki je izgubil mnogo krvi, če mu jo pravočasno vbrizgamo v žile. To pa je mogoče na dva načina: tako da prenesemo kri neposredno od krvodajalca s pomočjo različnih priprav v krvni obtok, ali da damo prizadetemu kri, ki je na poseben način konzervirana.

Krvodajalce iz prvega obdobja transfuzije krvi lahko štejemo med heroje. Z napredkom znanosti in izpopolnitvijo tehnike transfuzije krvi pa so odstranjene vse neprijetnosti in nevarnosti. Še več: dati kri,

postati krvodajalec pomeni danes izpolniti eno osnovnih človeških dolžnosti.

Pri tem je treba med drugim poznati razliko med postmeznimi krvnimi skupinami in vedeti, zakaj imajo tako velik pomen pri transfuziji krvi. Krvno skupino določa dvoje snovi. Ena je v rdečih krvnih telescih — eritrocitih, tako imenovani aglutinogen, druga pa v krvni tekočini, serumu, tako imenovani aglutinin. Kako ugotovimo te različne snovi? Če pomešamo n. pr. kapljico seruma krvi skupine A s kapljico eritrocitov skupine B, vidimo, da se eritrociti zlepijo med seboj in plavajo v bistri tekočini. Ta po-

niso zadovoljevali zdravnike. Iskali so vedno nove in nove poti. Med prvo svetovno vojno so odkrili sredstvo, ki preprečuje strjevanje krvi pri izstopu iz žile, — natrijev citrat. To odkritje je omogočilo, da se lahko odvzame kri v steklenico in tako točno dozira količino odvzete krvi, kolikor jo lahko odstopi krvodajalec brez škode za svoje zdravje.

Razen tega pa se je spremenil tudi način odvzema krvi. Žile ni treba več pripravljati in prerezati, marveč vbrskujemo vanjo skozi kožo iglo, kot to delamo pri navadnih vbrzgih. Kri nato teče po gumijasti cevki, ki je pritrjena na iglo, v steklenico. Z vsemi temi odkritji in izboljšanj

Oddaja krvi

jav imenujemo aglutinacijo. Isto se zgodi, če pomešamo med seboj katerokoli kri različnih skupin. Če pa pomešamo med seboj dvoje ali več krvi iste skupine, ostane, neaglutinirana, lepo tekoča in enakomerno rdeča.

Ostalo pa je še več problemov, ki jih je bilo treba rešiti. Transfuzija krvi pomeni še vedno operacijo za bolnika in zlasti se za krvodajalca. V okoliših aparatih se je kri strjevala in komplicirala postopek. Zato so vršili transfuzijo večinoma po stari metodi. Krvodajalcu so prerezali arterijo — žilo odvodnico — sprejemalcu pa veno — žilo dovodnico ter vstavili v obe cevko, po kateri je dotekala kri iz arterije krvodajalca v veno sprejemalca. Ti načini prenosa krvi pa še zdaleč

danes dajanje krvi ne pomeni nobene nevarnosti več za krvodajalca. Vsaka dobro opremljena bolnica ima v svojem hladilniku rezervo krvi, ki jo lahko vsak trenutek uporabi. Sedaj ni več nevarnosti, da bi morale krvaveče porodnice bolniki in ranjenci izkrevaveti, med tem ko bi zdravniki šele iskali krvodajalca z ustreznim krvno skupino. Z zadnjimi odkritji so bili dani obenem tudi pogoji za tako imenovano »konzerviranje« krvi. Tako lahko vsakdo, ki da kri, reši življenje neznanca, prijatelju, najbližjemu sorodniku in morda celo sebi.

Plemeniti namen dajanja krvi je prejkone že vsakomur znan in se bomo zato v čimvečjem številu udeležili akcije, ki jo je v našem okraju začel Rdeči križ.

Skupščina Zavoda za socialno zavarovanje v Kopru

Prejšnji četrtrek je bila v Kopru skupščina okrajnega Zavoda za socialno zavarovanje, ki je ob polni udeležbi odbornikov razpravljala o proračunu za prihodnje leto in izvolila štiri delegate za skupščino republiškega zavoda. Ker je bil predsednik okrajnega Zavoda službeno zadržan, je skupščino vodil najstarejši član Herkov Danilo, ki je ugodoma pozdravil navzočo gostjo, predsednika republiškega ZSZ Potočnika Romana in predsednika Sveta za zdravstvo in socialno politiko pri OLO Koper Elio Crollini.

Predlog proračuna je obrazložil direktor Zavoda Biteznič Bogomil. Povedal je, da znaša celoten proračun 438 milijonov din, nasproti dvajsetim milijardam v ostali LRS. Na Koprskem troši Zavod relativno manj na zavarovance kot je to primer v LRS, absolutno pa je povprečje na Koprskem 19.691 nasproti 16.456 din na zavarovance v LRS. Zato je za zdaj na tem področju še ostal nižji prispevek za zavarovanje. Razen tega pa vpliva na manjše izdatke tudi to, da je na Koprskem manj upokojencev, invalidov in otrok. Seveda pa se bo v bodoče število zavarovancev občutno zvišalo, s čimer se bo menjala tudi struktura proračuna Zavoda in po vsej verjetnosti tudi prispevek za zavarovanje.

Tovariši Biteznič je analiziral proračunske izdatke na dolgo- in kratkoročne izdatke. Dolgoročni so invalidnine, pokojnine in otroški dodatki in bi znašali predvidoma za prihodnje leto 263.535.000 din, kratkoročni

ni pa so tekoči izdatki za ambulantno zdravljanje, za zdravljenje v bolnicah in klimatskih zdraviliščih, za prevoze zavarovancev, zdravila itd. Ti so v proračunu predvideni na 174.518.400 din. Razen tega pa predvideva proračun še 2.430.000 din osebnih in materialnih izdatkov v letu 1955.

Posebno poglavje predstavljajo investicije Zavoda v prihodnjem letu — okrog njih je bilo tudi največ razpravljanja. Zavod bo iz svojih sredstev investiral v različne objekte, ki služijo zavarovancem predvsem v zdravstvene svrhe, okrog 80 milijonov. Iz teh sredstev bo adaptirana stavba Zavoda v Izoli za zobno ambulantno, verjetno opremljena ambulantna v Sečoveljah, nabavljena vozila za prevoz zavarovancev in zdravnikov, iz tega pa bo tudi adaptirana stavba OSS začasne upravne prostore Zavoda in končno bo prvi denar vložen tudi v gradnjo novega upravnega poslopja Zavoda, kar je postalo nujno potrebno.

Seveda pa to niso vse investicije v zdravstvu, kot bi morda kdo lahko razumel. Saj je n. pr. že odobren kredit za nabavo treh sektorskih ambulant, vsaka po 20 milijonov din, itd. To so le drobne investicije, ki jih zmora Zavod iz svojih sredstev.

Delegati so v razpravi poudarjali nujnost ureditve ambulant v Sečoveljah, ki je zelo važna za vso okolico, zlasti pa še za rudarje in rudniške uslužbenke. Uprava rudnika je celo pripravljena s svojimi sred-

stvi adaptirati veliko stavbo na solinah, ki zdaj ni izkoriščena, le opremo za ambulantno naj bi prispeval Zavod.

V razpravi je sodeloval tudi predsednik republiškega Zavoda Roman Potočnik. Govoril je zlasti o veliki potrebi povezovanja odbornikov Zavoda s področnimi volivci. Treba je iti na sestanke na teren in tam zavarovancem živo pojasnjevati vso problematiko socialnega zavarovanja, ki je del naše splošne gospodarsko-socialne politike in državne ureditve.

Po razpravi so izvolili štiri delegate za republiško skupščino socialnih zavarovancev in sicer tovarše Dujmovač Vlada, Benka Vlada, Vuka Klavdija in Vičiča Srečka.

Po odobritvi proračuna za prihodnje leto in izvolitvi delegatov so sprejeli za konec še nekaj sklepov. Med njimi je za pravilno funkcioniranje službe socialnega zavarovanja gotovo največja ta, da bodo vsi odborniki še ta mesec šli na teren in po »odročnih ustanovah in gospodarskih organizacijah imeli sestanke z zavarovanci ter jim pojasnjevali naloge, vlogo in pomen socialnega zavarovanja pri nas. Le na ta način bodo lahko odpravljene morebitne napake v delu, ki so lahko po eni strani v škodo Zavodu in s tem zavarovancem kot celoti, po drugi strani pa je lahko oškodovan in v svojih pravicah močno prizadet tudi posamezen zavarovalec.

V soboto pa je bila v Ljubljani republiška skupščina, ki so se je udeležili delegati zavarovancev iz vse Slovenije. Tam so obravnavali problematiko socialnega zavarovanja v republiškem merilu in obenem potrdili tudi delo in prizadevanja okrajnih Zavodov.

»Ex Arrigoni« se razvija v sodobno tovarno živilske industrije

Zamolkel odmev ropota ladijskih motorjev, ki prihaja nekje od daleč z morja in se počasi približuje obali, naznanja, da je nočni lov končan. Iz sivega jutranjega polmraka se izlušti prva ribiška ladja in zavije s svojim tovorom v pristanišče. Motor preneha hrumeti, ladjica se nekajkrat lahno zaziblje in pristane. Nekoliko urnih gibov posadke in že je z močno vrvjo privezana za kamnite stebre na pomolu.

Neprespani, utrujeni ribiči, prepojeni s soljo in pogostoma premočeni do kože, hite iztovarjati svoj plen. Na obrazih se zrcali zadovoljstvo ali razočaranje — kakršen je bil pač ulov. Včasih se vračajo s

životarila in kazalo je, da omenjeni koncern nima posebnega interesa, da jo razvija. Sicer tudi po tem ne moremo govoriti o nekem tehničnem napredku, vendar pa je druga svetovna vojna in splošna kriza za živila, do katere je po začetku te prišlo v vsej Italiji, vplivala na povečanje proizvodnje tudi v tej tovarni.

Toda ves čas je niso niti razširili, niti izpopolnili z novimi napravami. Tako je prišla ob osvoboditvi v sestav naše industrije z zastarelimi stroji in še bolj zastarelim

piralni stroji — pet po vrsti. Vsaka delavka zapira doze, ki pridejo po traku do nje v njeni vrsti, vse teče v najlepšem redu in postopek se enakomerno nadaljuje vseh osem ur dela. Kako je vse enostavno! In vendar so delali desetletja tako, kot smo v začetku opisali.

Vse do letos so imeli velike težave tudi s sterilizacijo. Imeli so namreč le dva avtoklavi, medtem ko postopek zahteva, da ribe dvakrat prekuhajo. Prvič surove, drugič pa, ko so že v zaprtih dozah. Zato so morali voziti konzerve nazaj v prvi oddelek, kjer so jih sterilizirali v istih avtoklavih, kjer so prvotno ribe prekuhali. Seveda je to zapletalo ves proces in tudi omenjene naprave tega niso zmogle. S prevažanjem in čakanjem pa so izgubili tudi mnogo na času, kar je podražilo proizvodnjo. Z nabavo dveh novih avtoklavov pa so to »ozko grlo« odpravili. S tem in pa z uvedbo tekočega traku so povečali proizvodnjo za nič manj kot 40%! Seveda je to vplivalo tudi na druge oddelke, kjer so morali pospešiti z delom in so sprito tega zaposlili nad sto novih delavk.

Toda ribolov je — kakor pač vsak lov, hudo muhasta zadeva. Včasih bogat — drugič pičel, kakor nanese. Tu je težko karkoli planirati in točno predvideti. Tudi ni mogoče ribariti ob vsakem letnem času in ob vsakem vremenu. Tovarna pa mora obratovati. Zato ima rezervo — slane ribe. Ko namreč pride v tovarno več rib, kot jih lahko sproti predela in konzervira, jih posolijo in stlačijo v lesene sodčke. V skladišču naše tovarne jih lahko vidite dolge vrste. Tako pripravljene ribe lahko brez škode čakajo tudi več časa.

Iz njih pa ne morejo narediti več tistih proizvodov, ki smo jih omenili. Zato jih uporabljajo za filete. To so tanke rezine zvite okrog drobnega jedra, ploda neke južne rastline, ki ji pravimo koprovec. Kaže pa, da niso kdovekaj priljubljeni pri nas in jih delajo največ za izvoz.

Za tovarno je proizvodnja filetov velikega pomena. Saj z njimi nekako regulirajo zaposlitev in si zagotovijo delo tudi za tiste čase, ko ni svežih rib.

Vprašanje tržišča in surovin

V prostorih uprave lahko vidite vse proizvode, ki jih tovarna daje na trg. To so različne doze različnih velikosti in oblik, okusno litografirane, da že same po sebi privlačijo kupce. V oddelku za predelavo svežih rib danes proizvajajo predvsem sardine v olju, skuše in tunino, medtem ko proizvajajo v oddelku za predelavo slanin rib v glavnem dvojne vrste filetov: v olju in v pikantni omaki. Novost in obojem tudi specialista tovarne pa so posebno pripravljene fileti v steklenih dozah, za katere se predvsem zanimajo v ZDA.

Pri tovarišu direktorju smo se pozanimali, kako je na splošno s prodajo in se porazgovorili tudi o nekaterih drugih problemih. Rade volje nam je postregel s podatki. Povedal nam je, da so cene njihovih proizvodov na zunanem tržišču razmeroma ugodne. Zaradi slabega ulova, sprito katerega je zlasti ribja industrija na Japonskem doživela močan udarec, so se zadnje čase cene na svetovnem trgu celo nekoliko dvignile in tudi ni težav za prodajo.

Tovarna trenutno izvažata okrog 95% svojih proizvodov. Uspelo ji je, da s svojimi kvalitativnimi izdelki osvoji med drugimi tudi tista tržišča, ki so bila v preteklosti izključno pod dominacijo španske in portugalske industrije kot dveh največjih evropskih proizvajalcev ribjih konzerv. Danes že redno izvažajo v devet evropskih in drugih držav, kjer so se njihovi proizvodi uveljavili.

Ima pa tovarna težave s surovinami. Ne gre se tu zgolj za belo pločevino, ki jo uporabljajo za konzerve škattje, ampak predvsem za sveže ribe. Kakor se morda

to čudno sliši, je resnica. Kje so vzroki, ko pa vemo, da je zlasti naša istrska obala vse do Kvarnerskih otokov med najbolj bogatimi in primernimi obalami za ribolov?

Povedali smo že, da imamo v koprskem okraju tri podobne tovarne. Samo Arrigoni lahko predela v 8 urah nad 12.000 kg rib. Seveda mora biti nekdo, ki tako veliko količino lahko sproti dobavi in to bi morala biti naša ribiška podjetja. Imamo sicer dve, toda po številu ladij dosežeta komaj dobro četrtino predvojne ribiške flote, ki je zalagala omenjene tovarne s svežimi ribami. Se pravi, da rib ne primanjkuje, pač pa ladij.

Ne moremo trditi, da nismo po osvoboditvi do danes ničesar naredili v tem pogledu. Iz leta v leto obnavljamo našo ribiško floto, vendar pa gre to vse prepočasno glede na proizvodne zahteve tovarne. Razumljivo je, da je zagotovljen obstanek tovarne le takrat, ko ima dovolj surovin.

Rentabilnost obrata bi lahko povečali tudi s povečano proizvodno konzerv iz svežih rib. Za to pa bi morala imeti tovarna primerno hladilnico. Predelava slanin rib ni samo manj rentabilna; mnogo težje je najti tudi tržišče za to vrsto proizvodov. S hladilnico pa bi podaljšali sezono predelovanja svežih rib, ker bi jih ne bilo treba soliti ampak bi jih pri nizki temperaturi ohranili sveže toliko časa, kolikor bi bilo potrebno glede na nepretrgano obratovanje tovarne.

Vse to so vprašanja, ki jih bo treba prej ali slej rešiti. Sele potem bomo lahko zares govorili o moderni ribji industriji pri nas.

Nova naprava za predelavo paradižnika

V tovarni »Ex Ampelea« so vse skozi predelovali tudi razne kmetijske pridelke. Letos so ta obrat razširili z ureditvijo novega oddelka za predelavo paradižnika. Nabavili so stroje, ki so med najmodernejšimi te vrste v svetu in ki popolnoma ustrezajo vsem higienskim zdravstvenim predpisom za sodobne obrate živilske industrije.

Vsa naprava je res nekaj impozantnega. Razen kotlov, sterilizatorjev mlinov, pasirk in vseh mogočih kontrolnih aparatov ima nič manj kot 33 elektromotorjev. Z vsem pa upravlja en sam človek, ki stoji za komandnim pultom, kjer mu signalne žarnice lahko vsak trenutek povedo, kako deluje ves zamotan mehanizem.

Nekako dva meseca je od tega, ko so začeli s polno proizvodnjo. Svoje izdelke so takoj poslali v analizo na razne kraje in o povsod so dobili zelo dobre rezultate. Od slej računajo, da bodo letno predelali približno 500 vagonov paradižnika in lahko si zamišljamo, kaj to pomeni za naše kmetijstvo.

Razen paradižnikove meze in paradižnikovega soka imajo namen proizvajati tudi grozdni koncentrat ter še nekatere vrste sadnih sokov in brezalkoholnih pijač. No-

ve naprave so zabo zelo primerne, ker so vsi deli, s katerimi prihajajo proizvodi v dotiko, iz nerjavčnega jekla, ki mu kisline ne morejo do živga. Zato ne nastajajo zdravju škodljive spojine, kot je to navadno primer, če so naprave iz bakra ali podobnih metalov.

Omeniti moramo še eno veliko prednost, ki jo imajo te naprave pred drugimi. V vsem proizvodnem postopku, ki je popolnoma avtomatiziran, proizvod nikjer ne pride v dotiko niti z ljudmi niti z zrakom. Razen toplote pastelizacije ima posebno napravo, ki z ultravioletnimi žarki ubija škodljive klice in mikroorganizme, tako da je sterilizacija res temeljita in popolna.

Ne mislimo se dalje zadrževati pri tem. Raje nekaj besed o proizvodih. Paradižnikovo mezo vsi poznamo. Prav gotovo pa je manj znan drugi proizvod, ki mu pravijo paradižnikov sok. To je gosta tekočina opečno rdeče barve, ki je zelo bogata na vitaminih. Strokovnjaki pravijo, da je paradižnikov sok edini naravni sok, ki ima razen rudniških snovi tudi veliko vitaminov. In res, kemična analiza nam pove, da vsebuje razen vitamina C, katerega ima največ in sicer v sto gramih 15 mg, še vitamine A, B 1, B 2, in B 6.

Zaradi tega ga ponekod v zvetu zelo upoštevajo in priporočajo. Priljubljen je zlasti v Švici, kjer ga lahko dobite že skoraj v vsaki restavraciji. Švicarji ga plijejo v poletnih mesecih pred kosilom namesto juhe. Prav tako se je uveljavil tudi kot brezalkoholna osvežujoča pijača. Na trg prihaja v pločevinastih dozah ali pa v steklenicah kot pri nas oranžada in cocta. Pri nas ga doslej proizvajala lahko le Arrigoni in sicer zato, ker ima omenjena naprava poseben mlin, ki zmele paradižnik tako drobno, da ne ostanejo niti najmanjši delci. Zato ostane sok vedno tekoč in se ne sesede.

Tako smo bežno spoznali tovarno in njene proizvode. Teh bo ob prizadevanju in vztrajnosti delovnega kolektiva vsak dan več. In s tem se bo večal pomen tovarne, ki jo že danes uvrščajo med najpomembnejše obrate na Koprskem.

TOVARNA ŠČETK »ISTRA« V KOPRU
Odkupuje kršnin in bele prane
ščetine po najvišjih dnevnih
cenah

Nova šola v Ajdovščini bo kmalu dograjena

Gradbeno podjetje »Primorje« gradi v Ajdovščini po načrtu inženirja Struklja 6-razredno osnovno šolo. Nova šola bo imela več stranskih prostorov za kabinete, zbornico, pisarno in šolsko kuhinjo. Učilnice bodo velike, zračne in svetle. Pred dnevi je bila ob zaključku grobih zidarskih del lepa slovesnost, ki so se je udeležili poleg delavcev tudi predsednik LOMO Ajdovščina tov. Fišer, direktor podjetja in načelnik tajništva Sveta za prosveto in kulturo okraja Gorica. Novo šolsko poslopje gradijo tudi v Spodnjem Lokovcu. **Milko**

Oddelke za predelavo slanin rib. Delavke pripravljajo filete.

tisoči in tisoči sardel ter drugih rib, ki se pri gibanju ladje preliva jo po palubi in srebrno svetlikajo. Včasih spet prihajajo praznih rok in, rekel bi, da takrat skoraj s prezirnim zmečejo tistih nekaj zabojčkov rib na pomol ter se v upanju, da bo prihodnjič boljše, hitro odpravijo pral ladjo in mreže.

Delo ribičev je za danes končano. Nekaj rib odpremijo takoj na trg, da zadovoljijo potrebe potrošnikov, največ pa jih dobavijo v tovarne ribje industrije, kjer jih predelajo. Tako je ob vsakem mlažu. Slika se ponavlja iz dneva v dan, iz leta v leto v vseh naših obmorskih mestih.

Razumljivo je torej, da je za te kraje predelovalna ribja industrija nad vse velikega pomena. Ona daje zaposlitev ribičem naše obale, deklecom in ženam naših vasi in mest. Zato tudi skrb za njen razvoj s strani naše družbene skupnosti, da bo lahko v resnici postala to, kar glede na pogoje lahko postane: močna pridobitna panoga našega gospodarstva in resna postavka v našem narodnem dohodku.

Na koprskem imamo tri večje obrate te vrste industrije. Več ali manj smo v našem listu že pisali o njih, danes pa si bomo še posebej ogledali tovarno »Ex Arrigoni« v Izoli.

Nekaj besed o tovarni

Najprej moramo povedati, da »Ex Arrigoni« ni le tovarna za predelavo in konzerviranje rib. Prav tako kot je znana po svojih sardinah in filetih, je znana tudi po svojih izdelkih, ki jih proizvaja v obratu za predelavo sadja in drugih kmetijskih pridelkov. Zaradi tega ni pomembna zgolj za naše ribištvo, ampak tudi za kmetijstvo.

Ni sicer naš namen pisati o preteklosti tovarne in slediti njenemu razvoju skozi desetletja, vendar menimo, da ne bo odveč, če tudi o tem spregovorimo nekaj besed.

Tovarno je postavila že zdavnaj, še pred prvo svetovno vojno dunajska tvrdka Warcheneck. Predelovalna industrija živil je bila takrat v začetku svojega razvoja. Razmeroma hitro, zlasti za tiste čase, je nastal obrat z nekaj sto delavci. Kmalu po končani prvi svetovni vojni pa je tovarno kupil močan italijanski koncern Arrigoni, ki je imel več podobnih tovarn po raznih italijanskih mestih. Vse do 1935 leta je tovarna več ali manj

„Volpone“ v koporskem gledališču

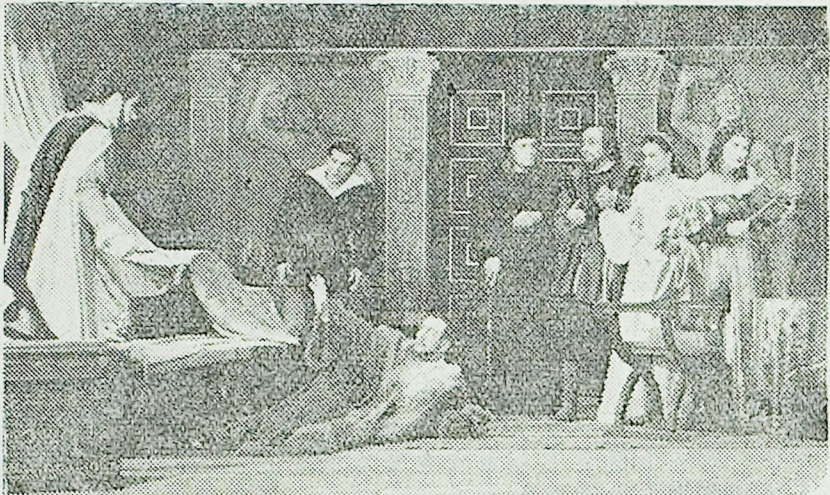
V petek, 12. novembra, je uprizorilo Slovensko narodno gledališče iz Trsta v Kopru Ben Johnsonovo komedijo »Volpone«.

Ben Johnson je bil Shakespeareov sodobnik in njegov »Volpone« je bil napisan leta 1600. V 350 letih, ki so od takrat pretekla, je postalo marsikaj nerazumljivega in nezgodnega. V obliki, kot gledamo to komedijo danes, jo je predelal nem-

sam imenoval svojo komedijo »neblago«. Na muho je vzel človeški egoizem ter pohlep po blagu in denarju. Ta pohlep izkorišča zviti Levantinec Volpone, ki ni nič manj pohlepen. Dovoljuje si predrzne in okrutne šale, ob katerih se izvrstno zabava s svojim prisklednikom Mosco. Igra se razvija in stopnjuje brez usmiljenja: pred občinstvom pridejo vsi na sramotni oder, vsi

Tržaški igralci so znova dokazali, da so uigran in homogen ansambel. Nosilci glavnih vlog so izdelali karakterne in izklesane like, od glavnih igralcev do majhnih vlog. Igrali so: Volponea — Rado Nakrst, Mosco — Stane Starešinič, Corbaccia — Stane Raztresen, Corvina — Joško Lukež, Voltorea — Modest Sancin, Canino — Nada Gabričičeva, Colombo — Tea Starčeva in kapitana Leona — Miha Baloh. V manjših vlogah so nastopili še Silvij Kobal, Srečko Košir, Josip Fišer, Danilo Turk in Julij Guštin.

»Volpone« je naletel pri koporskem občinstvu na polno odobravanje, kar se je izražalo v občinem ploskanju. Zabavna Ben Johnsonova komedija je vžgala tudi v Kopru, kot povsod, kjer so do sedaj Tržčani z njo gostovali.

Prizor iz Ben Johnsonove komedije »Volpone« v uprizoritvi SNG iz Trsta

ški pisatelj Stefan Zweig pred tridesetimi leti. V slovenščino jo je prestavil naš pesnik Fran Albreht.

Ben Johnson je postavil zgodbo komedije v takratne renesančne Benetke, čeprav je z njo tolkel napake in grehe takratne londonske družbe. V tem bičanju soljudi ni prav nič prizanesljiv, saj je tudi

razgalijo svoj pravi značaj, svoje slabosti in napake. To »neblago« početje traja tako dolgo, dokler se Volpone ne ujame v svojo lastno past. Dejanje je renesančno bogato in bohotno, razgibano in sočno, da se v njem razgalijo karakterni tipi skupuhov, prisklednikov in kurtizan. Redki pravičniki so v igri komaj rahla sapica, ki zapihlja skozi človeške pregrehe in grdobije.

»Volpone« je pri tržačanih režiral Slavko Jan, igralec in režiser ljubljanske Drame. Jan je prav to komedijo režiral pred štirimi leti tudi v Ljubljani. Jasna režiserska koncepcija je ostro karakterizirala vse like, dejanje se je postopno in temperamentno stopnjevalo, včasih celo prehrupno, preveč temperamentno in predrastično.

Glasbeni večer v Solkanu

SKUD »France Prešeren« iz Sempetra pri Gorici je v soboto in nedeljo gostoval v Solkanu z Gregorčičevo spevoigro »Vasovalci«. To delo so naštudirali v počastitev 50. obletnice ustanovitve svojega društva. V ta namen so poleg omenjenih spevoigre priredili tudi dva vokalno-instrumentalna koncerta, na katerih so sodelovali moški pevski zbor, solisti in mali orkester.

V Solkanu je bil uspeh nad vse zadovoljiv in zaslužen. V prvem delu sporeda so nastopili solopci ob spremljavi orkestra. Nadvse pristočno so pozdravili altistko Marico Balohovo in sopranistko Stano Staničev. Prva je žela priznanje predvsem s »cigansko pesmijo«, Staničeva pa je v arji iz opere »Bohème« razen izrednega glasu pokazala tudi dobro interpretacijo. Obe pevki obiskujeta pouk solopetja na državni glasbeni šoli v Solkanu. Prisrčen aplavz je izvil tudi baritonist Franc Prinčič.

Drugi del sporeda je zavzemala spevoigra. Nastopajoči so se vsi več ali manj vživeli v svoje vloge, najbolj posrečen in originalen pa je bil stari oče. Primerna in okusna je bila tudi scena. Spevoigro je lepo spremljal orkester pod vodstvom tov. Cirila Siliča.

Občinstvo je bilo pri obeh predstavah nadvse zadovoljno in je nekajkrat izvajalce nagradilo z navdušenim ploskanjem. SKUD »France Prešeren« zasluži vso pohvalo.

KUD »Srečko Kosovel« v Pivki

V nedeljo 7. novembra je imel na Pivki vokalni koncert pevski zbor KVD »Srečko Kosovel«. Nastopil je mešani, ženski in moški zbor ter duet in tercet. V zboru je včlanjenih čez 30 pevcev.

Pogoji, pod katerimi pevski zbor deluje, so zelo težki. Primerne dvorane sploh ni, kinodvorana je v izredno slabem stanju, dvorana v Javorju pa zopet ni akustična. Pevci prihajajo iz precej oddaljenih okolice, iz samega trga Pivka pa ni zboru nikogar. Da zbor sploh obstoja je zlasti zasluga tov. Skrjanca. Kvaliteta zboru pa je vsakakor zasluga požrtvovalnega pevovodje Rotvarja Jakoba.

Vrzel pri zboru je naraščaj. Ko bo posredoval ljudstvu naše lepe pesmi, ko teh pevcev več ne bo. Pevcev je sicer veliko, le volje nimajo. Naj se zbudijo tudi Pivčani, da bomo še od njih slišali našo pesem!

I. V.

Filmi, ki jih bomo gledali

FANFAN LA TULIPE

V naslednjih dneh bomo gledali v naših kinematografih francoski film Fanfan La Tulipe, zgodbo o legendarnem francoskem junaku, ki jo je režiral Christian-Jaque, igrajo pa v njem Philippe, Gerard, Gina Lollobrigida in Noël Roquevert, sami naši stari znanci. No, tudi junak zgodbe, Fanfan, nam ne bo tuj, saj je to osebnost, ki se v tej ali drugačni obliki pojavlja pri vseh narodih kot velik junak, ki se bori za pravice zatiranega ljudstva. Seveda ima kot Francoz še nekaj svojih posebnih lastnosti: silno rada ga pije, še raje ljubi in boji ko z mečem, opleta s svojim ostrim jezikom. Film je poln dvobojev, divjega jezdenja in romantičnih situacij. Hkrati se ponorčujejo iz filmov o junaskih vojnah in solzavih ljubeznih, hkrati je močna satira na militarizem in grozote, ki jih ta nosi s seboj.

Fanfan hodi po svetu v 18. stoletju. Je vesel, zdrav in mlad fant,

Ali bomo imeli na Primorskem svojo revijo za književnost in kulturo?

O vprašanju take revije na Primorskem živahno razpravljamo. Zanj so se najprej izrekli mladi kulturni delavci. Iz Kopra smo končno dobili zbornik »BORI« (dve številki), ki dokazuje, da je na Primorskem dovolj ljudi, ki znajo pisati in tudi, da se mladi izobraženci zavedajo, kakšne naloge jih čakajo. Če takoj na začetku pa so se pojavile tudi težave. V knjigarnah leži še precej neprodanih »BOROV« (ko gre za mlade in nove stvari, reklama rada odpove!). Poziv za pomoč na različna podjetja po Primorskem ni rodil, z izjemo koprškega okraja, nobenih sadov. Večina ni nanj niti odgovorila! Položaj pa vendarle ni tak, da bi morali zaradi tega metati puško v koruzo. Nasprotno! Mladi kulturni delavci, ki so se zbrali okrog »BO-

ROV«, bodo poiskali primernejšo organizacijsko obliko in šli vztrajno dalje po začetni poti!

Praksa je pokazala, da zbornik (almanah) ne ustreza našim razmeram. Zanj je težko dobiti naročnika, ker ne izhaja dovolj redno in pač le v daljših razdobjih. Inicijatorji »BOROV« so zaradi tega sklenili, da bodo začeli z novim letom publicirati revijo za književnost in kulturo. TODA REVIJA BO LAHKO ŽIVELA LE, CE SE BO ZANJO PRIJAVILO DOVOLJ NAROČNIKOV! Celoletna naročnina za 6 številk naj bi znašala okrog 500 din!

Če upoštevamo, da živi na Primorskem več tisoč kulturnih delavcev in izobražencev in tudi mnogo preprostih in skromnih ljudi, ki znajo ceniti dobro publikacijo, lahko pridemo do napačnega zaključka, da z novo revijo ne bo težav. Zadeva pa vendarle ni tako enostavna. Na Slovenskem imamo že čisto vrsto periodičnih publikacij, sami kulturni delavci na Primorskem pa so med seboj le rahlo povezani in še ne težijo dovolj močno za tem, da si ustvarijo svoje glasilo, revijo za književnost in kulturo. Tako revija pa mora vendarle prej ali slej vznikniti in si utreti pot.

Zaradi visokih cen papirja so danes vsa publicistična podjetja v težavah in prav bi bilo, da bi okrajni ljudski odbori na Primorskem podporli »BORE« prav tako, kakor že uspešno podpirajo vsa ostala področja naše prosvetne in kulturne dejavnosti.

Res je naposled, da Primorska potrebuje svojo revijo za književnost in kulturo, ki naj bi ji bila bližja od ostalih slovenskih revij in naj bi še verneje izražala njen boj in njeno prizadevanja v graditvi slovenske socialistične skupnosti.

UREDNIŠTVO »BOROV«

Kulturne beležke

V Mariboru so pred Narodnim muzejem svečano odkrili spomenik Josipu Jurčiču, ki je živel nekaj časa v Mariboru kot urednik »Slovenskega naroda«. Spomenik je delo akademskega kiparja Lojzeta Kogovskega. Odkritja spomenika so se udeležili predstavniki mariborskega političnega in kulturnega življenja.

V nedeljo je gostoval v ljubljanski operi tenorist in preak dunajske Državne opere Helge Roswaenge, ki je pel vlogo grofa Riccarda v Verdijevem »Plesu v maskah«. Znamenitega pevca poznamo pri nas iz nemškega filma »Marta«. V Jugoslaviji bo gostoval še v Beogradu, Zagrebu, Sarajevu in na Reki.

V Beogradu je bil plenum Zveze književnikov Jugoslavije, na katerem so razpravljali o perečih literarnih vprašanjih. Referenti so bili naši vidni literarni delavci iz cseh republik. Plenumi seji je prisostvoval tudi podpredsednik Zveznega izvršnega sveta Rodoljub Čolaković ter predstavniki raznih združenj in tiska.

Predsednik republike Josip Broz-Tito je odlikoval z Redom dela II. stopnje Gito Predić-Nušić, umetniškega direktorja beograjskega otroškega gledališča »Bosko Buha« za njeno plodno kulturno delo na področju gledališke umetnosti.

Prizor iz avstrijske filmske komedije »Dva v avtu«

ki so mu pa namenjene velike stvari. Ciganka (Gina Lollobrigida) mu je namreč prerokovala, da se bo poročil s kraljevo hčerjo. Pa čeprav je Fanfan že zdavnaj dognal, da ciganka ni bila nihče drugi, kot mlado dekle, ki se je zaljubilo vanj in mu vse skupaj le nalagalo, hodi ponosen kot bodoči kralj in si ze vnaprej lasti marsikatero pravico, ki ga še čakajo.

Zanimivo pri tem filmu je, da je eden redkih francoskih filmov, ki

Philippe Gérard v filmu »Fanfan La Tulipe«

se mu je posrečilo prodreti tudi na Vzhod. Lani so ga namreč predvajali na Madžarskem. V Bukarešti sta ga precej časa vrtela kar dva največja kinematografa. Še bolj nenavadno je pa to, da ga ni sprejela z navdušenjem samo publika, ampak tudi uradna kritika. Časopisi so Fanfana namreč proglasili za »očeta vseh zatiranikov«, ki ga je »samo srce in smeh« in so vabili delavce, naj si gredo ogledat pustolovštine tega proletarca. Navedli so tudi izjavo Christian-Jaque, ki jo je dal ob tej priliki, in ki pravi, da je »film kolektivna umetnost, namenjena kolektivu, in režiser ga mora delati z vso pobožnostjo.«

Prepričani smo, da bo film uga-ja tudi pri nas.

Razen tega bomo prihodnji teden videli še avstrijsko komedijo »Dva v avtu« in ameriški fil »Kapitan Kida«. Amerikanci pa nam bodo postregli še z eno tipično produkcijo, to je »Sestrična Rahela«. Film je nadaljevanje zgodbe, ki smo jih nekaj že videli pri nas in ki imajo vse nekaj skupnega: mračne gradove na pustih gričih, zavite v neprestano meglo, vihar, ki divja redno vsako noč, o polnoči se zaslisi udarci na vrata in strahovi se sprehajajo po stopnicah... Ampak na koncu se vse srečno konča.

*

Na gostovanje v Jugoslavijo bo prišla prihodnji mesec črnska operna skupina iz New Yorka, ki se zdaj mudi v Parizu. Izvajali bodo Gershwinovo opera »Porgy in Bess«. Tej skupini je dal sam avtor izključno pravico za izvajanje tega dela.

M. Breclj

Leksikografski zavod FLRJ v Zagrebu

OB IZIDU PRVEGA ZVEZKA »POMORSKE ENCIKLOPEDIJE«

Leksikografski zavod FLRJ je zelo mlada ustanova, saj so pretekla od njene ustanovitve do danes komaj tri leta. Zato je med širšimi plastmi našega ljudstva komaj ali nič znana. Prav je pa, da o njem nekoliko več zvemo, da bo lahko cenilo napore naše države za kulturno in znanstveno rast. Saj se vedno drži pregovor, da zino znanosti zadene bolj kot jekleno.

Namen, s katerim je bil ta Zavod osnovan, je bil, da v doglednem času pripravi za tisk Enciklopedijo Jugoslavije. Zato je takoj že v jeseni 1950. leta začel z zbiranjem materiala, predvsem pa sodelavcev, ki bi s svojimi prispevki gradili to enciklopedijo. Pokazalo pa se je, da je pametneje, če bi Zavod sprejel pod svoje okrilje tudi publikacijo Pomorske enciklopedije, ki jo je imela v načrtu Jugoslovanska akademija. Poleg tega se je takoj porodila še tretja misel, naj bi Zavod mislil na izdaje Splošne enciklopedije in Velike enciklopedije.

Velika enciklopedija je zamišljena kot vrsta 10 specialnih enciklopedij: medicinske, glasbene, likovne, gozdarske, poljedelske, tehnične, Enciklopedije pravnih in družbenih ved, Enciklopedije geografije, zgodovine, folklorne in etnologije, Enciklopedije matematike in prirodnih znanosti in končno Enciklopedije književnosti. Velika enciklopedija bo tako obsegala okoli 40 debelih zvezkov s približno 36.000 stranim (vsak zvezek povprečno 900 strani) velikega formata 30 × 21 cm.

Toda še eno veliko nalogo si je zadal Zavod. Ob nabiranju materiala ter ob dokumentaciji je spoznal, da bi bilo neprecenljive vrednosti, če bi ves bibliografski material zbrala v posebne knjige, tako je prišlo do misli, da se izda tudi Bibliografija razprav, člankov in književnih prilog. Delo je terjalo ogromnih naporov, če povemo, da zajema vse, kar je bilo pri nas v časopisih in časnikih objavljeno od leta 1800 naprej. Torej celih 150 let zajema. Treba je bilo pregledati preko 6000 periodičnih publikacij, od katerih so mnoge izhajale po 30, 50 pa tudi po celih 100 let! Rezultat dela, ki ga je opravljalo kakih 700 kulturnih delavcev, je milijon bibliografskih enot! Marsikdo bo prijetno presenečen, ko bo videl, da je preko 70.000 imen naših, pa tudi tujih piscev in znanstvenikov pisalo v našo pe-

riodiko. Od tega milijona popisanih razprav in člankov je kakih 950.000 že pripravljenih za tisk. Ta izdaja Bibliografije bo obsegala 25 ogromnih knjig po 1.000 strani vsaka. Po načrtu bi morala zadnja knjiga iziti leta 1960.

Letos spomladi je Zavod poslal na ogled vsem večjim kulturnim ustanovam in knjižnicam primerke izbranih listov iz teh izdaj. Zraven so bili tudi primerki ilustracij, seznam sodelavcev in vodij posameznih pododdelkov, kakor tudi podrobnejša pojasnila glede naročnine in odplačevanja. Reči moramo, da nismo bili s pričakovanjem razočarani. Pred nami so se vrstile krasne slike in barvah, dvo in večbarvne geografske karte ter priloge v bakrotisku.

Zdaj je pred nami prvi zvezek te Velike enciklopedije, ki je slučajno tudi prvi zvezek Pomorske enciklopedije. Ob njem lahko ocenimo delo in napore Zavoda.

Format je ostal isti (30 × 21 cm), zvezek je vezan v lepo temnomodro platno, hrbet pa v usnje, z zlatimi črkami na temnomodrem polju stoji napis: Pomorska enciklopedija (zgoraj), 1 A-Brod (spodaj). Kot vidimo vsebuje torej prvi zvezek pojme od A do Brod. Toda to ni strogo pomorska enciklopedija v smislu tujih enakovrstnih enciklopedij, to je pravi skupen znanosti, ki se kolikaj nanašajo na morje. Tako so v njem pojmi iz biologije, brodogradnje, opreme ladij, pomorske ekonomike, etnologije, geografije, higijene, meteorologije, oceanografije, prava, zgodovine, zgodovine pomorskih bitk, vojne mornarice, notranje plovbe, ribarstva in, kar je velike vrednosti, pomorske terminologije ima navedeno v 7 jezikih: hrvaškem ali srbskem, angleškem, francoskem, nemškem, ruskem, španskem in italijanskem.

Ima 9 prilog v barvi, 16 geografskih kart v 9 barvah, 16 dvobarvnih in 19 prilog v bakrotisku. Poleg tega pa nešteto slik in skic, ki gredo v tisoče.

Tisk je nad vse zadovoljiv (saj je Leksikografski zavod dobil iz tujine najmodernejše tiskarske stroje), raznolik in čist. Masne črke lepo ločijo posamezne pojme ali delitve. Največjega pomena za znanstveno uporabo pa je pod vsakim pojmom pridana literatura o predmetu.

RUPNIK VINKO:

O naši mladini, ki ni zdrava

(Nadaljevanje in konec)

Vzgojno zanemarjeni otroci so brez staršev, tudi otroci ločenih ali slabih staršev, in otroci alkoholikov. Zadnji kongres za zaščito dece v Zagrebu je postavil vzgojno načelo, po katerem sta potrebna otroku oče in mati, t. j. družina. Problem celotne vzgoje naše mladine ni, kakar mnogi mislijo in na tem grade tudi svoje očitke proti vzgojiteljem, samo zadeva šole, temveč tudi doma in ceste, ali po naše družbe. Vprašanje vzgojno-zanemarnih otrok je povzročalo ob rojstvu naše nove Jugoslavije velike skrbi. Pri osvoboditvi smo imeli namreč poleg 1 milijona 700 tisoč žrtev, in ruševin tudi nad 280.000 otrok brez staršev. Samo naši novi socialni politiki ter zavesti skupnosti naših državljanov se je zahvaliti, da se je vprašanje teh otrok rešilo nekako zadovoljivo, ker bi sicer nastala iz tega grmada ogrožujočih brezdomcev, ki bi kvarila vso ostalo mladi-

najde družina, ki bi mogla svojega duševno zaostalega otroka dobro vzgojiti. Veliko staršev ne misli mnogo na cilje in sredstva vzgoje x družini, ne ocenjujejo kritično svoj postopek. Tako postopanje neugodno, ali bolje rečeno nevzgojno, vpliva že na duševno zdravega otroka, kaj šele na duševno zaostalega. Laž, pretvarjanje, nedoslednost in lahkomišelnost, neiskrenost zveze med otroki in starši, kot med brati in sestrami, ne morejo vzgojiti in razviti najosnovnejše lastnosti socialistične družbe, pač pa nepoštenega, lahkomišelnega, lažnjivega in egoističnega človeka. Večkrat tudi v družini sami zasmehujejo duševno zaostalega člana, ga tepejo in izrabljajo. Tako postane zahrbtni, nezaupljiv, brez volje do dela. V taki sredini postane plašljiv, najraje je sam in težko ga je vključiti v skupnost. Ker tudi v osnovni šoli ne more slediti pouku, ga součenci dražijo, ga oponašajo v na-

Učijo jih govoriti s slušnimi aparati. Oba slovenska zavoda za gluho mladino sta opremljena s takimi modernimi aparati.

Solani gluhec govori in lahko opravlja mnoga dela. Poleg običajnih obrti imamo tiskarje, litografe, dentiste, šivilje, pa tudi učitelje risanja po zavodih, kiparje itd.

V pomožnih šolah ali vzgojnih zavodih se šolajo otroci z lažjo duševno zaostalostjo otroci, ki posedajo v osnovnih šolah brez uspeha po več let v enem razredu. V vzgojnih zavodih pa uspevajo zaradi izbire učne snovi in načina dela. Otroci se usposobijo za pomožne ob. polkvalificirane delavce preprostih obrti. Tak vzgojni zavod za duševno zaostalo mladino smo lanskega novembra odprli v Portorožu.

Nekaj moramo omeniti tudi o odnosu staršev do posebnih šol. Medtem ko je večina staršev pripravljena svoje slepe ali gluhe otroke takoj oddati v zavode, je odnos nekaterih staršev do vzgojnih zavodovodov nekoliko drugačen. Starši se upirajo, nočejo pripoznati defektnosti svojega otroka. Duševno zaostali ljudje so velik problem za skupnost zaradi manjše izobrazbe, manjše priučljivosti in nagnjenosti k izživljanju, torej zaradi lastnosti, ki so ljudski skupnosti v škodo. Zato morajo taki otroci čimprej v vzgojne zavode.

Mnoge bo zanimalo vprašanje defektne mladine okraja Koper, kjer so postopali mačehovsko Avstrija, fašistična Italija in okupatorji. Občutne posledice so ostale tudi na mladini. Na pobudo vodstva Zavoda za gluho mladino, ki je v teku prvih osem let svojega obstoja prejel številne pismene in ustne prošnje učitelstva in staršev za informacije o šolanju defektne mladine zlasti duševno zaostale, je SPK okraja začel s popisom defektne mladine vseh vrst maja 1951. Razpredelnica popisa je obsegala sledeče defekte: gluhotu, nemost, gluho-nemost, slepoto, kratkovidnost, božast, duševno zaostalost, duševno nerazvitost, idiotizem, razne nalezljive bolezni, telesno nerazvitost, pohabljenost in hibe v govoru. Vsaka šola je označila poimensko vsak primer, bivališče otroka in vrsto posebne šole, v katero naj bi ga poslali. Prvi zbirni podatki so izkazovali pri Slovencih 90 primerov defektne dece ali 5,2% od tedanjih 1.756 šolobvezne mladine. Slovenske šole so prijavile 46 duševno zaostalih, 9 duševno nerazvitih, 7 bebecov, 12 zanemarnjenih, itd. Od prijavljenih 90 defektnih otrok je posečalo šolo 66. Upraviteljstva so predlagala za pomožno šolo 44, v zavode za duševno nerazvite 12, v zavode za zanemarjene 12 otrok, itd.

Tudi pri Italijanih ni bila slika kaj manj zadovoljiva, saj so prijavile šole 52 defektnih otrok, ali 3,7% od 1434 tedaj šolobiskujoče mladine. Naiveč otrok je bilo, zopet duševno zaostalih in tudi največ otrok je bilo predlaganih za pomožno šolo.

Skupna statistika defektne mladine prvega popisa leta 1951 v okraju Koper je prikazovala, da je o 3.190 šolobveznih otrok obeh narodnosti 142 defektnih otrok ali 4,4%.

Borba za socializem je tudi borba za znižanje defektne mladine. Skrb za zdrav rod ter za pravičen telesni in duševni razvoj slehernega našega državljanca je glavno težišče borbe za znižanje števila defektnih ljudi.

Trakovi temnih barv bodo zopet lepi, če jih bomo oprale v milnici in nato splaknile v pivu. Poskusite!

Jesenska dela in gnojenje na domačem vrtu

Skoraj vsaka hišica, četudi je na Krasu, ima majhen vrtiček. Zelimosi, da bi imeli na tem prostoru vedno dovolj zelenjave, da nam je ne bi primanjkovalo niti pozimi. Večkrat pa se gospodinje pritožujejo, da je vrtiček premajhen in da zelenjave ni dovolj. Vprašanje pa je, če je temu res kriv samo prostor. S pravišnim izkoriščanjem lahko na še tako majhnem prostoru — mnogo pridelamo.

V jesen, ko smo glavne pridelke že pospravili, je čas, da si razdelimo vrt za prihodnje leto. Če nam primanjkuje gnoj, ne bomo gnojili vse površine, ampak le 1/3.

Vrt si razdelimo, poleg prostora za cvetlice in trajnice, na tri dele. En del bomo gnojili v jesen. Sem bomo sadili zelenjavo, ki rabi sveže gnojeno zemljo: paradižnik, papriko, kumare, cvetačo, zelje. Drugega dela, ki je bil prejšnje leto pognojen, letos ne bomo gnojili, zasadili ga bomo s korenčnicami, (korenje, petštilj), čebulo in česnom. Če sadimo to vrtnino na sveže gnojeno zemljo, rada zdijva, njena trpežnost pa se zmanjša. Tudi tretjega dela ne bomo gnojili (četudi prejšnje leto ni bil pognojen), določili pa ga bomo za stročnice: fižol, grah in bob — to je naša, glade zemlje, najbolj skromna zelenjava, ker s pomočjo koreninskih bakterij osvaja zračni dušik.

Likalnik, ki ga vidimo na sliki, ima zadaj paro ter tako omogoča gospodinji ne samo, da ima vedno enakomerno vroče železo, ampak lahko to vročino tudi uravnava po vrsti blaga. Poleg tega pa ima likalnik spodaj še osem majhnih luknjic, skozi katere uhaja para ter vlaži perilo toliko, da je ravno primerno za likanje. Tako praktično pripravo bodo gotovo gospodinje z veseljem pozdravile.

Naša kuhinja

PRAZENJE DROBTINIC

Pri raznih zavitkih, posebno pri sadnih in tudi pri nekaterih poticah, potresemo po razvaljanem testu v masčobi prepražene drobtinice, si čimer izboljšamo okus, obenem pa drobtinice posrkajo sokove, ki so izločajo pri pečenju sadja, da se ne izcejaajo v pekač. V masčobi prepražene drobtinice težko enakomerno razmazemo po testu, rad se nam pri praženju tudi preveč prežgo. Pomagamo si tako: v železno ponev stremo presejane drobtinice in jih enakomerno zarumenimo brez dodatka masčobe. Da nam ne bo treba praziti vsakokrat, kadar drobtinice potrebujemo, vzamemo naenkrat večjo količino. Ostanek shranimo v pločevinasti, dobro zaprti posodi ali v steklenem kozarcu, ki naj stoji na suhem kraju, da se ne navzamejo zračne vlage.

Ko delamo zavitek, razpustimo le toliko masčobe, kot bi jo potrebovali za praženje drobtinice. Olje uporabljamo kamrzo. Z masčobo testo enakomerno namazemo, nato pa potresemo s drobtinicami. Najbolj enakomerno jih raztremo skozi zelenjavno cedilo.

S suho prepraženimi drobtinicami lahko zgostimo razne juha in omake.

Pecilni prašek

Pecilni prašek kot rahljalno sredstvo uporabljamo navadno tam, kjer količina jaje in masčobe ni zadostna, da bi se testo dvignilo ali kjer zahteva sestav testa močno rahljalno sredstvo, kot n. pr. medeno pecivo.

Pecilni prašek zamešamo vedno med

Drugo leto bomo dele zamenjali tako, da bo en del zopet sveže pognojen, en del bo v stari moči (zemlja je bila prejšnje leto pognojena), en del pa bo že tretje leto negnojen. Solato, kolerabe in drugo drobno zelenjavo sadimo kot midsadež, to se pravi, da zanjo izkoristimo prostor med zelenjavo, ki jo sadimo v večjih razdaljah, kot: kumare, paradižnik, visoki fižol itd.

Zdaj, ko spravljamo še zadnjo zelenjavo, očistimo vrtove tudi raznih odpadkov in plevla. Toda ne sežgimo jih, kar se vse preveč dogaja, ampak jir koristimo porabimo za kompost. Komposta ne bi smelo primanjkovati na nobenem vrtu. Zanj določimo zaveten, obsečen in suh prostor kjer v kotu vrta, pod jablano in podobno. Kompostni kup, ki ga oblikujemo v obliki kvadra naj bo 1 m širok, 1 m visok in poljubno dolg. Nanj spadajo vsi odpadki iz vrto, razen bojne zelenjave in plevla, ki ima že seme ali pa ki se razmnožuje s koreninami. Tudi kuhinjske odpadke, pomije in lesni pesel bomo dali na kompost. Zelo dobro je, če mu lahko po plasteh primešamo še hlevskega gnoja, obcestno blato itd. Vsake 3 mesece kompostni kup premečemo in mu ob tej priliki primešamo nekoliko živega apna, ki razkiseljuje zemljo in pospešuje razpadanje. Kompost je dozorel, ko se ne poznajo več njegove sestavine. Je najboljše gnojilo za vrt in tudi v sadjarstvu, pri sajenju mladih drevesc, ga ne moremo pogrešati.

Ko je vrt očiščen in je določen del, ki ga bomo pognojili, ga pustimo vnaprej do pomladi, kakor je to navada, ampak začnemo z zimskim lopatanjem. Ne odlagajmo to delo na pomlad. V prvih lepih spomladanskih dnevih, ko bi že lahko sejali berivko, špinaco, motovilec in sadili kapusnice, čebulo in česen, se moramo pripravljati se le na lopatanje.

Pognojimo in lopatamo v jeseni! Lopatamo globoko, gnoj pa polagamo na stene brazde. Zemljo obračamo v celih grudah in površine ne grabimo in ne zravnavamo. Zemlja naj ostane v grudah, ki se preko zime napoje z vlago. Ko voda v grudah zmrzne, se njena prostornina zveča za 1/11 in zaradi tega drobi grude. Tako se zemlja preko zime rahlja, grude razpadajo, gnoj pa strohni, da je spomladi rastlinam takoj dostopen. Spomladi zemljo samo poravnamo; napravimo gredice in vrt je pripravljen za setev in sajenje. Jesensko lopatanje ima tudi to prednost, da prištedimo vlogo, ki bi nam pri spomladanskem obračanju zemlje izpuhtela v zrak.

M. M.

Pionirski odred vzgojnega zavoda »Elvira Vatovec« v Portorožu

no. Odstotki v prvem delu tega članka povedo dovolj zgovorno, koliko smo napravili.

Po spoznanju posameznih defektov, vsaj v glavnih obrisih, ne bo odveč, ako se nekoliko približamo nekaterim vrstam defektnih otrok. Strašna je tišina gluha, huda je bolečina matere ob spoznanju, da je njen otrok oglušel. Govorica najbližjih, klic matere ali očeta, radi, telefon, ptičje petje, koncerti in nešteto drugih vtisov, s katerimi si normalni ljudje bogate svojo dušo, je zanj izgubljeno. Mati prične uporabljati nekake kretnje, da tako naveže stike z otrokom. Dokler se otrok ne zaveda svoje hibe, mu teče življenje mirno; ko pa si ga ljudje, posebno otroci začnejo izposojati kot vaško posebnost, se zapre vase ter je potem zanj kakor za mater edini izhod zavod s šolo. Navadno matere ne morejo verjeti, da se bo njen otrok učil živega govora in da jo bo nekoč poklical in jo poprosil za kruh, da se bo lahko samostojno preživljal, kakor sem že raztolmačil v prvem delu tega članka. Ne bomo zato popisovali stanja gluhih v stari Jugoslaviji, v kateri je bilo mnogo gluhih brezposelnih, oz. se preživljalo z beračenjem po javnih lokalih. Podčrtati moramo, da je šele naša ljudska oblast, uvrstila glušce med polnopravne člane naše socialistične družbe. Mimogrede lahko tudi povemo, da je Slovenec iz Ljubljane podpredsednik Svetovne organizacije gluhih in da bo prihodnje leto svetovni kongres gluhih v Zagrebu.

Kakor je strašna tišina glušca, tako je grozna večna tema slepca. Slep otrok se ne orientira dobro in vedno mu prete nevarnost. Prisiljen je zato gibati se na enem prostoru. Mišice se mu ne razvijajo, kri se pretaka počasi. Zastane mu lahko ves organizem in slepota vpliva tudi na njegov duševni razvoj. Šele šola ga usposobi za življenje. Slepca je odprta pot do najvišje šole. Medtem ko je stara Jugoslavija dajala slepcem v delo večina le krtače in pietarstvo, išče nova Jugoslavija za slepce tudi druge zaposlitve, kot na pr. pri telefonu, uglasovalce klavirjev, itd.

Duševno zaostal otrok ima v družbi poseben položaj. Včasih težko določimo stopnjo njegove zaostalosti. Navadno se znajde tak otrok v nepravilni okolici, važno pa je zanj, v kakšni sredini živi. Redko se

pakah. Počasi se vceplja v takega otroka občutek manjvrednosti in se ne skuša več uveljaviti med svojimi tovariši.

Redkejši so slučaj, da so starši v svojega duševno zaostalega otroka preveč zaljubljeni. Njegove pozitivne strani preveč hvalijo, ga tudi drugače razvajajo z izpolnjevanjem vsake želje. S tem vzgajajo domišljavega, nesamostojnega, kapricioznega in trdoglavega člana človeške družbe.

Edina rešitev za duševno zaostalega otroka je pomožna šola, oz. vzgojni zavod, kjer ga s minimalnim učnim načrtom in posebnimi postopki pripravljajo za življenje. Vkljub temu mu dela hiba v življenju še mnogo težav.

Defektna mladina se v Jugoslaviji šolsko izobražuje in tudi deloma izpopolnjuje. Z otvarjanjem šol in zavodov za defektno mladino smo na dobri poti, čeprav so taki zavodi dragi zaradi majhnega števila učencev po razredih. Tako na pr. je uradno določeno za posamezne vrste defektne mladine najvišje število za en razred: za slepe 12, za gluhe 10, za invalidne 15, za vzgajališča 15, za pomožne šole 15 itd. Zaradi dela s posamezniki je število učencev po razredih tako majhno.

Da so za slepce posebne šole z zavodi, v katerih se šolajo in deloma tudi poklicev izobražujejo, je splošno znano. Znana je vsem tudi glasbena nadarjenost slepcev. Manj pa je še vedno ljudem znano delo z gluho mladino. Še vedno prevladuje mnenje, da glušec, oz. gluho-nemi, kakor imenujejo gluhega otroka, ne more govoriti. Resnica je, da ne zna govoriti, ker ni nikdar slišal glasu. Zaradi gluhoste je sicer nem, v sled zdravega govornega aparata pa se lahko nauči govoriti. Torej se v šolah za gluho mladino otroci uče pravega, ali našega govora in so geste, kretne ali kretalni govor popolnoma njihova svojina, s katero ima surdopedagog le malo opravka. Solani glušec bo z nami govoril, dočim bo s svojimi tovariši, pa čeprav dobri govorniki, ki večkrat obvladajo tudi več jezikov, kretal, t. j. uporabljali bo materinščino. Gluhi imajo, kakor slepi, svoje osemletke oz. gimnazije in obrtne šole. V zadnjih letih po zavodih za gluho mladino izkoriščujejo z modernimi tehničnimi pripomočki ostanke sluha in navajajo otroke na sprejemanje.

Kozlički in volk

V stari, na pol podrti koči ob gozdu, je stanovala bela koza s sedmimi srčkanimi kozlički. Meketali in skakali so od jutra do večera, da jih je bilo veselje gledati.

Nekoga dne je vzela stara koza grablje in košaro ter rekla otrokom: »Jutri, v nedeljo, bom šla v gozd po nekaj trave in zelišč, da bi vam mogla skuhati dobro juho. Bodite oprezní in nikomur ne odpirajte. Če bi prišel volk, bi vas v trenutku vse pojedel.«

Kozlički so se zasmejali. Kako si le more mama misliti, da bi bili njeni otroci tako neumni in bi spustili noter volka. »Mama, bodi brez skrbi, nič se nam ne bo zgodilo,« so ji kozlički zagotavljali. In odšla je v gozd pomirjena.

V gozdu jo je srečal hudobni sosled volk, ki bi jo bil s slastjo pojedel, če bi se ne bil bal njenih

dobil nežnejši glas, in se zopet začel plaziti h koči.

»Moji zlati malčki,« je klical in trkal na vrata, »takoj odprite svoji stricu iz Kozarij, ki vam je prinesel lepe nove čevljičke.« Pri tem pa je položil na okno sprednjo tace.

»Ti si lep stric,« je odgovoril kozliček. »Imaš črne volčje kremplje. Kar pojdi, od koder si prišel.«

Razsrjen je volk odšel drugič prazen od koč. Tekel je naravnost k peku, kejr si je kupil nekaj testa in moke. S testom si je namazal prednje tace, z moko se je obelil in tekkel h koči tretjič, svest si, da bo zdaj prišel vanjo. Na okno je položil tace, potrkal na vrata in zakričal: »Dragi otročki, odprite, mamica se je vrnila iz gozda.«

Kozlički so res verjeli, da se je mamica vrnila in so odprli vrata pogumno na stečaj. Toda gorjel! Namesto dobre mamice, je vpadel v sobico volk. Kozlički so se grozno prestrašili in se razpršili na vse strani. Eden je zlezal kod peč, drugi pod rešeto, tretji se je skril v posteljo, četrti na polico, peti je skočil na peč, šesti se je stisnil v kotiček za omaro, sedmi, najmlajši pa je zlezal v dimnik. Toda vse to jim ni nič pomagalo. Prebrisani volk je našel v skrivnostnih vse in drugoga za drugim pogoltnil. Le najmlajšega, ki je bil zlezal v dimnik, ni mogle najti. Saj jih je imel šest dovolj. Odvlekel se je od koč, legel v grmovje in zaspal.

Ko se je stara koza vrnila s košaro polno okusne krme, se je nemalo prestrašila, ko je videla, da so bila vrata odprta na stečaj, da je bilo v sobi vse narobe in da ni bilo po njenih otrocih, po njenih preljubih kozličkih, niti sledu. Bojazljivo je begala, iskala, jih klicala z najslajšimi imeni, toda odgovora ni bilo od nikoder. Naposled je zaslišala od nekod žalosten glas: »Mama, mama, ali si že doma?« in spoznala je, da jo kliče njen najmlajši ljubljeneec.

»Kje si, moj zlati otrok?« je vprašala in se ozirala na vse strani. Kozliček je namesto odgovora skočil k prestrašeni materi. Pripovedoval ji je, s kakšno zvijačo je prišel k njim volk in pojedel šest bratcev in sestric. Zdaj pa da leži in smrči nedaleč od njihove koč. Videl ga je skozi dimnik. Pokazal ga bo mami.

Stara koza je zajokala nad svojimi šestimi izgubljenimi otroki od žalosti in sočutja.

Toda naenkrat si je obrisala solze s predpasnikom, vzela v roke škarje

in se napotila s svojim najmlajšim h kraju, kjer je smrčal volk. Z veseljem je spoznala, da se v njegovem trebuhu nekaj giblje. »O, prav gotovo bom še svoje drage otročke rešila,« se je razveselila. Nato pa se je prav tiho in oprezno približala volku in mu je s škarjami razparala trebuh. Kako se je razveselila, ko so kozlički drug za drugim poskakali iz volkovega trebuha!

Ni vedela, katerega bi najprej vzela v naročje in se z njim podbrikala. Kozlički, veseli, da so bili zopet na svobodi in blizu svoje drage matere, so bili tako razposajeni, da jih je morala stara koza opozoriti, naj bodo tihi.

»Pojdite rajši,« jih je izpodbujala, in mi naberite nekaj kamenja, eden od vas pa naj mi prinese iglo in nit.«

Kmalu je koza imela vse, kar je želela in je volku natlačila kamenja v trebuh, ki ga je zopet zašila, ne da bi se bil volk pri tem prebudil. Nato so se vsi srečni in veseli vrnili domov in opazovali od daleč, kaj se bo zgodilo z volkom.

Volk se je čez nekaj časa prebudit. Bilo mu je grozno slabo. V sebi je čutil nekaj težkega in bil je strašno žejen. »Kaj neki je to,« si je mislil, »da mi je po teh kozličkih tako slabo?« Motovilil je k vodnjaku, da bi se odžejal. Okoli vodnjaka je bila visoka ograja, in vodo je bilo treba zajemati z vedrom. Volk je skočil na rob ograje, toda ko je hotel prijeti za vedro, se mu je zavrtelo v glavi, izgubil je ravnotežje in štrbunknil v globino. Voda je visoko pljusnila ter naznala kozi in kozličem, da so rešeni svojega največjega sovražnika.

OTON ZUPANČIČ:

Ločitev

Jadra bela so razpetá,
veter vpraša: »Naj začnem?«
»Čakaj, veter, da slovo še
vzamem, predno grem!«

Vzel slovo sem, sedel v barko,
veter pravi: »Zdaj?«
»Ej — še brašnje sem pozabil,
valje bom nazaj!«

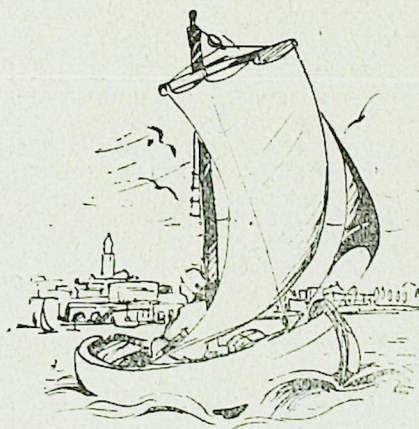
Stekel k svojcem sem nazaj spet,
veter pravi: »Kam?«
»Čakaj veter, da klobuček
še si poravnam!«

Poravnal sem si klobuček,
veter zapihljal,
barka plava — oh, da še bi
kak izgovor znal!

ji bili poslušni celo volkovi. Kadar je šel v goro, je nesel pod pazduho kladivce. Cesaroli se je z njim dotaknil, vse se je spremenilo v samo suho zlato. V Globokem jarku ga je zakopal cel čeber in od tistih dob je stedenec usahnil.

Res je bil palček velik nagajivec, a srce mu je živo bilo za reveže. Včasih se je zgodilo, da je pohitel po stezi tja dol na polje in gospodarjem pomagal kmetovati in obdelovati polje, koscem kositi, žanjicam žeti, svetoval jim je to in ono, kaj škoduje in kaj koristi. Da, če ni bilo pestunje, je materam celo pomagal pestovati, da so mogle brez skrbi gospodinjiti. Najrajši pa je imel otroke. Pri otrocih biti, z otroki se igrati, to mu je bilo v veselje. Lovil se je z njimi in podil, dokler ga ni

prepodil petelin na gnoju, zakaj kikirikanja ni prenesel. Le kako je bil vseh muh poln. Zdaj je sedel psu na široki hrbet, pa spet oddrobil na bezeg ali skedenj in se skril. Ves razposajen je v svoj suknjici brez šiva splezal na drevo in oponašal ščebetanje ptičev, da so se mu otroci do solz nasmejali. Ponoči je prišel na okno, in če ga je našel odvrtega je smuknil v izbo na ogled. Dete, ki se je zbudilo, je zadržal v sen, najstarejšega povlekel za lase, za noge, za roko, srednjemu zmetel jabolčne pečke na senca in ga pošeegetal, mu šepnil šaljkovo v uho pa skočil ročno spat na zapeček.

Ene stvari pa ni maral: proti vinškim bratcem, kakor da se je zaročil. Zgodilo se je, da je bil semanj dan, pa si ga je bil poštni sel nekaj čez mero privoščil. Palček mu jo je pošteno zasolil. Na večer je bilo in megla je legla na zemljo, ko ga je pričakal na mostu. Srdito mu je pogledal v oči. Zdaj se mu je zapletel med noge, zdaj ga je zboldel v rebra, zdaj s kopričo, da je bilo joj. Nato ga je pahnil v vodo, da jo je bredel od pasa. Mož se je ves osupel in premrl — bilo je že na jesen — približal domu in šel spat kar brez jedi, pa še celo trezen.

Pionirska križanka

1	2	3	4	5
		8		
9		0	11	
12		13	14	
	15			
16			17	
	18	19	20	
21	22	23		
24		25		

VODORAVNO: 1) nevarno mamillo, 7) oblika pomožnega glagola, 8) moško ime, 9) veznik, 11) ruska reka, 12) razlika med brutto in neto, 14) nikalnica, 15) grški otok, grobnica srbskih vojakov, 16) nizka temperatura, 18) časovni prislov, 21) oblika pomožnega glagola, 23) upanje, 24) pogán, 25) raste na glavi.

NAVPIČNO: 1) nauk o sestavi tesela, 2) pokrajina na Hrvaškem, 3) predlog, 4) hoja, 5) del njive, 6) posoda, 10) silovit veter, 13) strup, zdravilo, 17) pralni pripomoček, 19) mlaka, 20) ura po srbsko.

FRANCE MAGAJNA:

SLIKE IZ STARE ISTRE

Kdor se je odločil za to pot, je moral najeti v Boljuncu priprego. Najrajši so se pa vozniki odločili za pot proti Crnemu kalu. Od lepe in široke ceste Koper—Trst se je na desno ob reki Rižani odcepila navzgor ozka, razrvana in nevarna cesta skozi Dekane in vasio Rižano do cestnega križišča, kjer je krenila na levo in kjer se je začel položni, sicer pa neskočno dolgi serpentinasti črnokalski klanec. Vozniki so veselo zavriskali, ko so mu prišli končno na vrh. Še bolj bi menda radi vriskali konji, če bi znali! Od tod je bila pot do doma še dolga, ni pa bila nikjer več tako mučna, pa naj je šla tudi do Postojne. Pod vsakim klancom je bila kakšna vsem poznana gostilna, kjer so počivali, krmili konje in sebe. Navadno sta pri vsakem vozu bila dva človeka, da je bil eden buden, ko je drugi dremal, ker pravega spanja ni bilo na vsej poti. Jaz sem že kot majhen deček spremljal voznike proti domu, zvedavo poslušal njihova modrovanja in bil od sile ponosen, ko mi je zaspani mož na varnih odsekih ceste izročil vajeti, sam pa zaspal ko ubit. Poleg glavne naloge, da sem čuval in vozil, ko je voznik spal, je bila še druga, ki pa ni bila vozniku povedana. »Skrivnost« bo razodeta v sledečih odstavkih.

Po grozdje so hodili navadno le tisti gostilničarji in negostilničarji, ki so sami bili kolikor toliko vinogradniki. Taki so imeli doma grozdne mline, stiskalnice ter druge priprave za napravo mošta. Tudi so bili večji teh del. Drugi so raje kupovali že narejeno vino.

»Hojak« po grozdje je bila sitna in je dala mnogo dela, splačala se je pa sijajno. Kdor je pripeljal le deset kvintalov dobrega grozdja, je že z žganjem, ki ga je skuhal iz tropin, kril prevozne stroške. Pa tudi vino samo ga je stalo manj kot bi ga, če bi pozneje kupil že narejeno in se sami tudi ukvarjali s trtami, smo v dokajšnji meri to prevozni stroški bi v tem primeru bili isti.

Na mojem domu smo imeli majhno krmo, in ker smo čili lasten pridelek. Vino iz tega kraja se imenuje »vremščina« in je prav prijetna pijača, če je bila jesen topla in je grozdje dobro dozorelo. Toda ob hladnih jesenih in prezanem mrazu pozneje trte niti ne dozori in potem je naša »vremščina« kislá ko zlomek in ne doseže niti sedem sto-

pinj alkohola. Pivci, posebno tuji, izumljajo ob takih letih duhovite »vice« na njen in naš račun. Pripovedujejo, kako je neka koza izgubila dlako, ko so jo podili z »vremščino« itd. In v takih slabih jesenih je morala vselej Istra priskočiti na pomoč. Šli smo v Istro po grozdje tik pred našo trgovijo.

V Istri, kjer ni nevarnosti jesenske slane, je trgatcev zmeraj pocna — od srede oktobra dalje, razen če pridejo kupci po grozdje prej. V mojem kraju pa, kjer bi morala biti trgatcev čim poznejša, smo prisiljeni trgati razmeroma zgodaj, ker če zaloti slana grozdje na trti, ga tako izmalci, da nima nobenega pravega okusa. Redkokdaj se zgodi, da je naša trgatcev po osmem oktobru; najpogosteje jo opravimo že ob koncu septembra.

No, in ob takem času smo odhajali v Istro. Pripeljali smo kupljeno grozdje domov, zmaslili v kipele »bednje«, in čez kake štiri dni že pretočili sladki mošt v sode. V bednjih so ostale tropine še vse polne mošta in na vrh teh smo zmleli domače grozdje. Iz te mesanice je nastala izboljšana »vremščina«, okusnejša, močnejša in brez primere lepše barve. Potem so jo točili pod imenom »vremščina« na istrskih tropinah in so jo mnogi raje pili kot pristno istrsko vino, posebno v poletni vročini.

Zdaj pa pridem do obljubljenega »skrivnosti«.

Na splošno drži pravilo, da so ljudje pretežno pošteni. Rer je pa tudi, da absolutno pošten ni nihče na svetu. Najbrž bi prav vsak rad kupil srečko državne loterije, če bi smel nekoliko in na skrivaj »pomagati« tistemu žrebalknemu stroju. Zelo se bojim, da bi bil najbrž tudi jaz tak! Vendar bi to bila nekaka »gentlemanska« nepoštenost. Pa so tudi umazane nepoštenosti.

Nekoč, ko sem bil čisto majhen frkolin, sva z očetom spremljala voznika in naloženi voz grozdja iz Izole proti domu. Ko pridemo počasi do samotnega ovinka ob reki Rižani, naletimo na podobnega voznika, ki je marljivo zajemal z vedrom vodo v reki in jo nosil v obe »kasladi«. Guncvet je med potjo prodal kakemu podobnemu poštemu hektoliter mošta in je potem tega nadomestil z zdravno rečno vodo. Grozdje namreč že ob trgoviji zmasitijo v brentačih, ker če bi bilo rahlo in celo, bi ga malo šlo v »kaslade«.

Moj oče, ki je v trenutku razumel položaj, je možakarja pikro pohvalil:

»Bravo, mož! Tako je treba! To bo vesel birt, ki vas je najel!«

Pospeševanje sadjarstva v Ilirski Bistrici

Pretekli teden so na občini I. Bistrica na pobudo Instituta za kmetijstvo LRS imeli sestanek zastopniki Kmetijske zadruge Ilirska Bistrica, državnega posestva Mala Bukovica, podjetja Zadrugnik, tov. Kofol, kmetijski strokovnjak iz Ljubljane in tov. ing. Lekšanova. Razpravljali so o premostitvi obstoječe drevesnice KZ Ilirska Bistrica na Mali Bukovici. Ker je drevesnica na ilovnati zemlji, slabo uspeva, so sklenili, da jo prenesejo v žabovnico na zemljišče državnega posestva. Posestvo Mala Bukovica se ukvarja predvsem z živinorejo. Ker pa ima precejšnje površine zemlje v okolici Ilirske Bistrice, primerne za razvoj sadjarstva, so v tem letu spomladati nasadili 700 dreves, jablan in sliv, ki prav dobro uspevajo.

Tovariš Kofol je predlagal, da podjetje »Zadrugnik«, ki sedaj gradi tovarno sadnih sokov, vinske kisline in drugih bitartratov, osnuje odseke, ki bi pomagali pospeševanje sadjarstva v teh krajih, ki imajo odlične, lahko rečemo, najboljše pogoje za razvoj sadjarstva. Kolektiv Zadrugnika se bo s tem vsekar strinjal, ker bo to za njihovo tovarno velikega pomena. Državno posestvo Mala Bukovica bo v naslednjem letu poskusila z nasadi in sicer z gojenjem jagodičevja, predvsem črnega in rdečega ribezlja ter malin. Poskus Držav-

nega posestva z večjimi nasadi jablan, ki jih sedaj upravlja KZ Ilirska Bistrica, je dal odlične rezultate. Sadovnjaki v Komeščini 6 ha, v Mežnariji 2 ha in pod vasjo Harije 2 ha, lahko služijo za vzgled odličnega gojenja sadnega drevja pod nadzorstvom strokovnjakov iz kmetijskega instituta.

Brkinski predeli so znani po dobrih pogojih za sadjarstvo. Treba je samo pristopiti k skupnim nasadom, rezultati so pa zagotovljeni. Upravni odbor KZ Ilirska Bistrica bo v vasi Soze, kjer se zanima več naprednih gospodarjev za gojenje sadnega drevja, pomagal pri postavitvi strunjenih nasadov, na približno 15 ha. Tudi drugim brkinskim vasem, ki imajo za to pogoje, bo zadruga pomagala v tem smislu, kakor tudi Institut s svojim strokovnim kadrom.

K. M.

Iz življenja SZDL v občini Vipavi

Zadnja širša konferenca občinskega odbora SZDL občine Vipava, katere so se udeležili poleg članov občinskega odbora SZDL tudi predstavniki občinskega LO in predstavniki množičnih organizacij okoliških vasi, je bila zelo razgibana.

Tov. Furlan je obrazložil nekatera gospodarska vprašanja v zvezi z današnjim stanjem cen, ki imajo odločilno vlogo pri dvigovanju in padanju cen v celotni trgovski mreži. Po živahni razpravi o tem vprašanju, kjer so dajali svoje pripombe vsi navzoči, je sledila razprava o kulturno-prosvetnem delovanju na Gornje-Vipavskem. Ugotovili so, da bi naša prosvetna društva lahko mnogo več napravila na vseh področjih dela, tako na dramskem, pevskem in čitalniškem polju.

Za tem so razpravljali o bodočih

Driprave za proslavo 29. 11. na Vipavskem

Te dni imajo prosvetna društva po vaseh Gornje Vipavske sestanke, na katerih razpravljajo, kako bodo najlepše proslavili rojstni dan Jugoslavije, 29. november. Blizu Vipavskega trga je vas Lože. Tu se člani kulturnoprosvetnega društva že dva meseca učijo igre: »Trije vaški svetniki«. V Podnanosu, Gočah, Podkrajju in drugih vaseh bodo proslave z govori, nastopi pevskih zborov in recitatorjev.

R. M.

Predavanje Ljudske univerze v Ajdovščini

Letošnja sezona Ljudske univerze v Ajdovščini je kar bogata in peštra V ponedeljek 8. t. m. je bilo že drugo predavanje v novi sezoni. Predavanje s psihološko temo »O razvoju otrokovega značaja« je imel tov. Ivan Tomšič, profesor iz Ljubljane. Razvil je snov o rasti in raznolikosti otrokove duševnosti. Za ilustracijo je navajal razne zanimive primere, kar je predavanju dalo posebno mičnost. Njegov jasen glas in razumljivo razpravljanje je pritegnilo poslušalce, ki jih pa na žalost ni bilo veliko. Predavanje se ni udeležila niti večina staršev, kot bi bilo pričakovati, temveč le dijaki višjih razredov gimnazije. To je predavatelja prijetno presenetilo, kot je sam izjavil.

Vsi si želimo, da bi bilo še več takih predavanj, na katere pa naj bi zahajali predvsem starši.

I. R.

Prejšnji teden je bil v Novi Gorici Občni zbor Društva profesorjev in učiteljev. Poročilo je podal tov. prof. Matičič. Vnela se je debata o honorarjih učiteljem, ki poučujejo na gimnazijah, ter honoriranju profesorjev, kar je bilo do sedaj enako. Dalje so se pomenili o problemu učbenikov, ki je zelo pereč, ker primanjkuje precej knjig (angleščina, nemščina, o moralni vzgoji). Razrešili so stari odbor in izvolili novega. Nato so se udeležili predavanja o komunah, ki je imel učiteljem in profesorjem skupaj tov. Mirko Remec.

Istega dne so se tudi v Novi Gorici zbrali vsi učitelji goriškega okraja na svojo sindikalno zborovanje. Referat je imela tov. Zora Hauptman, tajnica sindikata, nato pa je govorila tov. Vera Skubin, predsednik sindikata. V svojem govoru se je dotaknila problema združevanja šol ter nekaterih odlokov Sveta za prosveto, ki jih je vse učiteljstvo z začudenjem sprejelo. O tem so navzoči učitelji in učiteljice živo debatirali. Tov. Slavko Šašek je govoril o organizacijskih problemih šol v okraju. O učnih problemih ter učiteljskih strokovnih izpitih je govoril član republiškega sindikata tov. Zdešar.

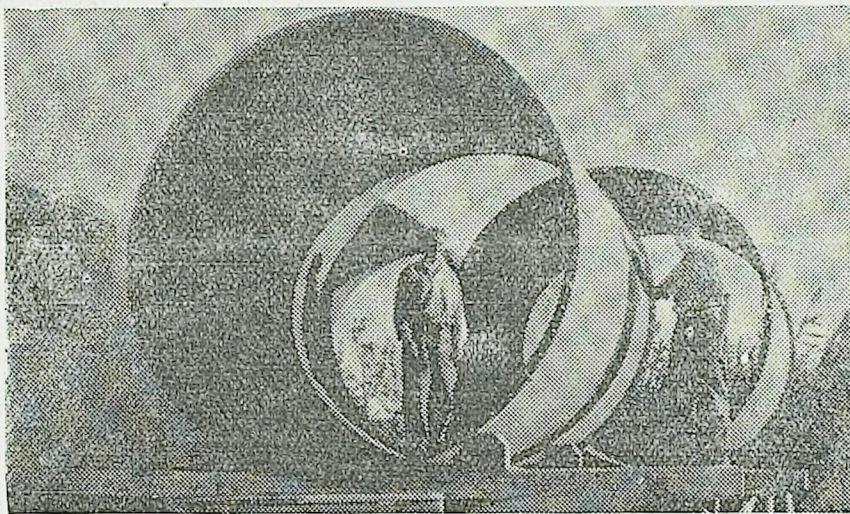
Po predavanju, ki so ga poslušali skupno s profesorji, je sledil koncert dijaškega pevskega zbora iz Ajdovščine pod vodstvom tov. Matičiča.

SOLKAN

V tednu Rdečega križa bo v Solkanu imele predavanje dr. Perkičeva o raku.

Ljudska univerza v Novi Gorici

T. I.

Dva in pol metra premera imajo železni vodni rezervoarji, ki jih vidimo na sliki. Vgradili jih bodo v vodno črpalnico nove hladilnice pri Dekanih

pa je priredila predavanje o »Vlogi domišljije v človekovem življenju«. Predaval je prof. dr. Žlebnik. Predavanje je bilo zelo zanimivo.

M. B.

Podraga

Naše prosvetno društvo »Edinost« je bilo ustanovljeno med prvimi v Sloveniji. Ob ustanovitvi se je imenovalo Čitalnica. Danes ima 175 članov, 17 od teh je pristopilo letos. Društvo ima dramski in čitalniški odsek. Lahko bi imelo tudi pevski zbor, kot je obstojal pred časom. Pod vodstvom pevovodje tov. Kopačina je imel vrsto gostovanj po vaseh Vipavske doline in Pivke.

Dramska družina je letos uprizorila dve igri. Na pustno nedeljo je nastopila s komedijo »Trije tički«, v poletni sezoni pa so člani nastudirali v »Miklovo Zalo«. Dvakrat so jo uprizorili doma in gostovali v Braniku ter v Hruševju pri Postojni. Udeležba je bila povsod velika.

Društvo ima razne težave, ker ni primerne prostora za nastope. Kulise je izdelal sam tovariš Kopačin in prav tako oder. Gledalci so bili presenečeni nad takim odrom, za kar se moramo še posebej zahvaliti režiserju.

Zelo aktiven je čitalniški krožek, ki ga sestavljajo večinoma mlajši člani društva. Zanimanje za nove knjige je veliko. Od zadnjega občnega zbora je društvo povečalo svojo knjižnico za 50 novih knjig.

Tudi pionirji so nas v minulem šolskem letu razveselili z več prireditvami. Posebno zadovoljni so bili s temi prireditvami starši nastopajočih pionirjev.

Za bodoče ima prosvetno društvo kot tudi pionirji v načrtu več prireditev. Nadaljevali bomo delo na kulturno-prosvetnem področju in dokazali, da nismo za našimi očeti, ki so v težkih pogojih okupacije obdržali živo slovensko besedo in pesem.

T. L.

Iz Cerknice

Tudi v Cerknici smo praznovali teden RK. Tov. Pušenjak je imel zdravstveno predavanje v Grahomem, učiteljstvo šole v Cerknici pa po razredih. Odbor RK se je zanimal za nekatera stanovanja svojcev padlih v NOB. Tudi precej novih članov se je vpisalo. V kratkem se zopet prične tečaj prve pomoči, otvoritev novega zdravstvenega doma pa bo 1. maja 1955.

G. L.

to sta prišla čez teden dni. Takrat jima je gospodar povedal, da so našli na sosedovem vrtu prazni trstikov kol, da pa je ostala popolna skrivnost, kdo je klobase izmaknil. Sosed prav gotovo ni bil, ker je na dan tatvine pomagal polniti in je bil ves čas v kleti, drugega pa sploh ni bilo. Še enkrat je prosil obtoženega tatu oprostjenja. Kriminalni primer je ostal nerešen.

In ko sta brata odhajala z napolnjenimi sodi, so v vreči med senom ucale ukradene klobase. Takrat bi bila potrebna policijska preiskava! Toda kdo bi mogel pomisliti na kaj takega!

Pa tudi istrski viničarji niso bili vselej nedolžni angelčki. Pri trgatvi, ko so grozdje sproti mastili v brentačih, je moral imeti kupec zmeraj odprte oči, da niso prilili k župi vode. Pri trgatvi sta morala biti navzoča vsaj dva od kupčeve strani. Eden pri trgačih, drugi pa pri »kaskaladah«, v katere izpraznjujejo polne brentače. V navadi je bila prevара, da med trganjem pomešajo med zdravo grozdje tudi popolnoma gnilo. Če je jesen vlažna, istrsko grozdje, zlasti belo, zelo rado gnije. Prezrele jagode razpokajo in v topleni podnebnju jih napada gniloba ko kuga.

Se neka druga posebnost je bila znana vsakemu, ki je kdaj kupoval v Istri grozdje in tudi vino. Izhaja iz starinskega patriarhalnega družinskega sistema. Oče, ki je imel recimo pet sinov, je vsem petim dovolil, da se oženijo in bivajo doma. Zaradi tega je bilo včasih v eni sami družini dovolj otrok za napolnitev enega razreda osnovne šole. Toda navzlic oženjenim sinom je bil stari oče še zmeraj absolutni družinski vladar. Za vse, kar je družina pridela, je »kaskal« denar izključno samo »stari«. On je potem tudi poravnal vse hišne račune. Navaden pojav je, da čim starejši je človek, tem večji skupuh postaja. Tako tudi ta istrski očka. Ko je prejel denar za prodano grozdje ali vino, ga je brž odnesel in zaklenil v »neprodušno« skrinjo. Potem je bil seveda vselej velik krlik in vik, ko so sinovi zahtevali delež za svoje družinske potrebe. Dostikrat ni to nič zaleglo. Zato so si morali znati pač pomagati tako, da prodajo kaj »pod roko« ali da očeta na kak družinski način opeharijo. Zelo običajen je ta postopek: S tehtanjem grozdja ali z merjenjem vina se je ukvarjal kdo od sinov. Stari oče ni bil več za to; njega bi številke samo zmešale. Pa se dene sin s kupcem v do. menek: »Pri končnem računu bomo naredili, da je bilo grozdja (vina) manj. Tisto razliko med pravo količino

in ono, ki jo očetu povemo, boste posebej plačali meni.« In zgodilo se je navadno tako.

Navzlic temu, da je ta severozapadni predel »Amerika«, so živeli ljudje — z zelo malimi izjemami — skrajno ubožno. Spominjam se, ko smo nekoč trkali v sončnih bregovih nad Izolo. Kakor je naveda, so prišli sosede pomagat. Za voznička, očeta in mene je bilo kosilo dobro, pomagajočim sosedom so pa postregli z ječmenom, v katerem so bile na drobno zrezane prašičje kožice. In videti je bilo na jedcih, da je tak obed zanje pravo razkošje. Pometali so ješprenj, da je bilo veselo.

Nekoč smo v Bujšćini kupili majhen vinograd belega grozdja. Vdova je bila prodajalec. Med trgatvijo sem poslušal pogovor med njo in štirimi njenimi otroci, ki so tudi pomagali. Pa je svetloval starejši, star morda dvajset let:

»Mama, danes, ko boš toliko denarja dobila, boš kupila pol kile mesa, da bomo imeli za večerjo golaž s pojento? Daj, mama. Kupi samo danes!«

Nekaj mlajši bratec mu je oporekal:

»Rajši »bakal«, mama; »bakal« s polento!«

Torej take izredne »gostije« so si otroci želeli na ta dan — na ta najmenitnejši dan v letu, ko je mama dobila »toliko denarja«, ko je bilo belo grozdje v Bujšćini po 40 ali 50 centezimov kilogram, 40 ali 50 lir kvintal!

Težki časi so bili za istrsko »Ameriko« že v prejšnjem avstrijanskem režimu, stokrat težji so pa bili pozneje pod laško-fašističnim. Prej so Dunaj in druga avstrijska mesta kupovala velike množine istrskega vina, za časa Italije pa niso vedeli ljudje, kam bi s pridelki. Saj so celo v istrska mesta vrinjali cenena laška vina.

Tudi najgorenejši istrski Italijan je tedaj preklinjal Italijo in vzdihoval po avstrijskih časih.

Ceprav ni v tem trenutku v Istri še kdove kake blaginje, se vendar ljudstvo stanje nepristano boljše. Ne bo dolgo, ko bo postal Koper zelo važno mesto in bo Istra začela postajati ena najvažnejših pokrajin tega dela Jugoslavije. Za zdaj se najbolj opaža porast splošne kulture in ljudske samozavesti. Skupnost se med tem trudi, da bi jo tudi gospodarsko dvignila na noge.

V Istri je vladal zmeraj sistem kolonov ali polovičarjev. Veliki zemljiški mogotci so imeli najete delavske družine, da so jim delale za polovični pridelek. Bogati Tržačani so imeli v Istri svoja posestva, ki so jih obdelovali koloni. Tudi razni samostani so imeli cele vasi kolonov. Bilo je

treba sedanje Jugoslavije, da je odpravila ta suženjski red. Italija ga seveda ni »mogla«.

Spominjam se prav značilnega pomenka, ki sem ga slišal pred skoro petdesetimi leti. Trgali smo neke v Bujšćini in domači pomagači so z živahno klepetavostjo razpravljali o »svetovnih vprašanjih«. Pogovor je nanesel na volitve, ki so bile pred vrati. Volili so »deputata« v deželni zbor. Dva kandidata sta bila: istrski Hrvat in istrski Italijan. Trgači so se ogrevali za — Italijana! Njega da bodo volili.

»Čujte, možje!« se je vtaknil moj oče v pomenek. »Pa zakaj Italijana? Sami ste Hrvatje in italijanščine niti ne znate, pa boste volili Italijana! Ali nimate nič ljubezni do svojega domačega rodu. Ali ne veste, da vam bo vaš človek več pomagal kot Italijan? Italijan bo Italijanom koristil in ne vam.«

»Veste,« so mu zaupno pojasnili. »Če bomo volili hrvaškega deputata, bodo morali naši otroci hoditi v solo! Italijanski deputat pa nam je na shodu obljubil, da bo poskrbel, da ne bo treba nobenemu hrvaškemu otroku hoditi v solo, če bomo le zanj volili. Za italijanske pa da ne bo gledal, naj le hodijo v solo!«

Ta pogovor je absolutno resničen. Vse prepričevanje mojega očeta ni izdalo nič. Bili so na stališču, da je sola veliko zlo. Otroci naj se učijo delat in ne trčati čas z nekoristnim učenjem v šoli. Pri volitvah je seveda zmagal laški »deputat«.

Ta reč je posebno značilna za laške načine »širjenja kulture«. Še danes nenehno trdijo gromovniki z juga, da je naša kultura, kar je pač imamo, prinesena iz njihovih vrst. Resnica pa je, da smo si jo ustvarili sami. Če smo pa segli na tuje, je prav gotovo, da nismo šli k njim.

Mi, primorski Slovenci, smo se naslanjali na slovenski center Ljubljano. Kultura nam je prihajala izpod peresa slovenskih pisateljev. Prinašali sta nam jo Mohorjeva družba in Slovenska Matica. Dobivali smo jo v prevodih pisateljev vsega sveta.

Istra, odmaknjena od slovenskih in hrvaških centrov, je samo životarila. Ljubljana je bila daleč, Zagreb še dlje, šol praktično nič. To se še danes pomena. Nepismenost med starejšimi ljudmi je še visoka. Za naša literarna dela je Istra še zmeraj slab trg.

Mladi rod pa stopa danes na plan! Gleda sončno luč pred seboj in gre proti njej.

Nič več ni treba govoriti.

Preseljevanje skuš OKNO V SVET

Da je skuša riba selilka j ezna- no, ni pa znano, kam se pravzaprav preseljuje. Vsako jesen zapusti naše morje in se vrne šele koncem maja ali v začetku junija. Mnogi, in to ne le ribičem, ampak tudi znanstvenikom, je nejasno, kam se pravzaprav vsako jesen preseli ta vrsta rib. Nekateri so domnevali, da se preseli na Atlantik, čeprav ni še nikoli nihče videl skuš tam. Nedavne raziskave so naposled razkrile to skrivnost. Ugotovili so, da področja, kjer skuše najraje odlagajo ikre, niso v bližini obale niti ne na površini morja, marveč daleč na morju in ob robu globine dve sto metrov. Po končanem drstenju se vrnejo v bližino obrežja, kjer ostanejo do pozne jeseni. Takrat skuša zapusti naše vode in ostane ves čas v omenjeni globini. Toda ne kjerkoli, ampak v bližini morskih strmin, ob robu plitvin in ob straneh morskih prepadov. Globina položajev, ki si jih izberejo, je od 13 do 400 metrov. Tu se zadržijo le šest do osem tednov, nakar se začnejo usmerjati v bolj redkih jatah v razne smeri nad ravnim dnem. V tem razdobju preseljevanja nalovijo ribiči največ skuš. Ko se dvignejo na morskovo površino, se selijo proti krajem, kjer odlagajo ikre.

Skuše, ki so prezimile v bližini prepada, ki se odpira onstran meje, do koder sega do dve sto metrov globoko morje, so precej bliže tem središčem, ko se dvignejo na površje. Tiste pa, ki so prezimile v bolj oddaljenih krajih, morajo napraviti mnogo daljšo pot. Ko so odložile ikre, se spet obrnejo proti zemlji ter preživijo poletje in jesen v obalnih vodah.

Pojem »selitev« v zvezi z večino živali pomeni redno preseljevanje z določenega področja, kjer se plodijo, drugam, kjer se običajno ne plodijo. Včasih so področja, ki si jih izberejo, zelo oddaljena med seboj in znanstveniki so skušali odkriti, kako jih morejo razne ribje vrste najti. Pri skušah je stvar naslednja. Po poletnem bivanju v obalnih vodah si iščejo primerne pogoje za zimsko razdobje in take pogoje najdejo v bližini morskih prepadov ne glede na zemljepisna področja. Da bi dosegle take morske globine, se usmerjajo skupine skuš v različne smeri. Ko so prezimile tam, gredo na druga področja odlagati ikre.

Pri tem je treba omeniti, da se skuše ne preseljujejo v tako oddaljene kraje kot na primer jegulja. Skuše se oddaljujejo od obale največjemu nekaj sto kilometrov. Kaj jih vodi pri tem, da najdejo kraje, kjer nameravajo prezimiti in nato pot nazaj k obali, ni povsem znano. Domneva, da se z oddaljevanjem od področja, kjer odlagajo ikre, podmorska pokrajina čedalje bolj spreminja, ne glede na smer, je verjetnejša kot mnenje, da jim pri tem največ pomaga vid. Pri vsem tem pa ni mogoče izključiti domne-

ve, da odločajo astronomski pojavi. Najnovejša teorije o pticah selilkah pripisujejo letem sposobnost, da znajo iz višine ugotoviti zemljepisni položaj in se ravnajo po tem. Veliko bolj upravičeno lahko pripisujemo tako sposobnost ribam, ker že vemo, da določene ribje vrste presentljivo točno reagirajo na astronomske pojave.

Za dobro voljo

Richard Strauss je nekoč potoval po Bavarski. Medpotoma se je ustavil v neki vaški gostilni in naročil steklenico vina. Čeprav je bil zelo žejen, je izpil samo kozarec vina, ostanek pa je odrinil stran. Poklical je gostilničarja in ga vprašal, koliko je dolžan.

»Polj tolarja,« je rekel gostilničar, »to je moje najboljšo vino.«

Strauss, ki sicer ni bil preveč darežljiv, je vrgel na mizo tolar in odšel.

»Počakajte,« ga je pozval gostilničar, »dali ste pol tolarja preveč. Hočete še eno steklenico?«

»Ne,« je odvrnil skladatelj, »ta denar dajte tistemu, ki bo moral piti to vino.«

»Joj, veste, kaj sva pozabila? Moje milo in perilo!«

Znano je, da je kitajska pisava zelo zamotana stvar. Nič manj zamotana ni kajpak tudi kitajska stenografija. Če hoče kitajska stenografija,

tipistka napisati navadno pismo, mora uporabiti nič manj kot 7312 znakov. V prizadevanju, da bi se čim bolj skrajšalo število teh znakov, zlasti pri stenografiji, so začeli razni strokovnjaki misliti na to, kako bi sestavili primeren stroj. Nedavno je bil razstavljen na razstavi v Münchenu eden takih strojev, ki ima to prednost, da omogoča pisanje samo z 8000 znaki, namesto s 50.000 znaki, ki so sicer potrebni v kitajski pisavi.

NAJVEČJA PLAVAJOČA ELEKTRARNA SVETA

V floridski luci Jacksonville so začeli s poskusi z največjo plavajočo elektrarno na svetu. Za ameriško vojno mornarico so namreč preuredili neko tovorno ladjo v elektrarno, ki bo lahko preskrbovala s tokom mesto s 100.000 prebivalci ali pa bo lahko služila v primeru potrebe kot dopolnilna elektrarna za večja mesta. Preureditev je stala 5.800.000 dolarjev.

Premična elektrarna bo zelo ekonomična, saj so porabili staro ladijsko ogrado in so odpadli izdatki za zemljišče in stavbe. Ker proizvaja paro iz tiste vode, po kateri plava, ne zavisi od dobave sveže vode

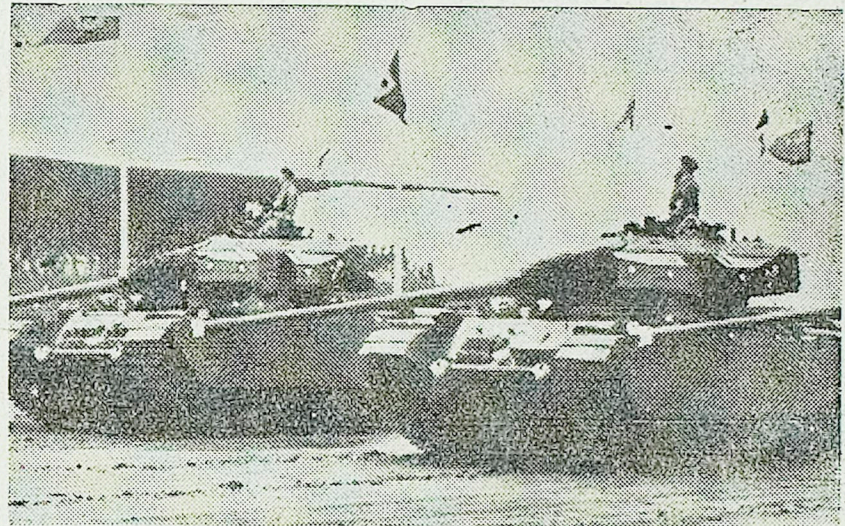
ki jo v marsikaterih krajih primanjkuje. Zmogljivost plavajoče elektrarne računaje na 34.000 kilovatov, kar zadošča za takojšnjo obnovo električnih obratov, katerih vire je uničila kaka nesreča.

NOVA METODA ZA OPERACIJE KORONARNEGA SRČNEGA OBOLENJA

Kirurzi medicinske šole na washingtonski univerzi so objavili novo metodo za operacije koronarnega srčnega obolenja. Med operacijo poveže kirurg levo pljučno loputo z zunanjo srčno steno. Kri teče iz pljuč v drobne arterije srčne mišice in poveča krvni obtok, ki prihaja v srce po koronarnih arterijah. To je tretja metoda za tovrstne operacije, ki so jo našli v zadnjih letih in ki so jim omogočili napredek anestezije ter druga dogajanja, ki so odprla pot za kirurške posege v notranjost srca.

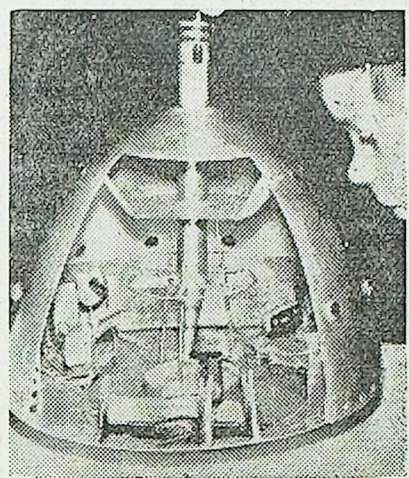
NAJVIŠJA STAVBA SVETA

Ena od največjih ameriških železnic, »The New York Central System«, bo na kraju, kjer stoji zdaj v srcu New Yorka njena centralna postaja, zgradila nov ne-

Zahodna Nemčija je končno dosegla to, da se sme oborožiti. Novo nemško vojsko bodo opremili med drugim tudi s 300 ameriški tanki tipa »Sabre« in številnimi an-

botičnik, ki bo visok 480 m. Nova stavba bo za 38,4 m višja kot Empire State Building, sedaj najvišja stavba sveta.

To je prerez modela bodočega raketnega letala za polet na luno, kakor si ga zamišlja Britanska interplanetarna družba. Del rakete bi bil urejen tako, da bi bilo v njem povsem udobno nameščeno troje članov posadke.

„Poslušajte in govorite“

Danes objavljamo 2. in 3. lekcijo tečajja angleškega jezika, ki ga daje Radio Koper vsak torek in petek ob 16. uri. Ponovitev druge lekcije je na sporedu v petek 19. t. m., tretja lekcija v torek, 23. t. m., in ponovitev v petek, 26. novembra.

2. LEKCIJA

Teacher: Mallo, listeners. Najprej bomo ponovili nekaj besed, ki ste se jih naučili v prejšnji lekciji, potem pa vam bomo povedali tudi nekaj novih besed.

Name — ime, father — oče, mother — mati, daughter — hči, son — sin, sister — sestra, brother — brat. To so bile besede, ki jih že znate. Nove pa so: car — avto, seat — sedež, table — miza, hat — klobuk, coat — plašč, bag — torba, radio — radio, hand — roka (spodnji del), arm — roka (do rame), head — glava, foot — noga (spodnji del), here — tukaj, there — tam, that — tisti, oni.

Poslušajte nekaj lahkih stavkov in pazite na besedi here in there: Mr. Grey is here — Go. spod Grey je tukaj. Mr. Grey is there — Gospod Grey je tam. Joan Grey is here. Tom is here. John Teacher is there. George Martin is here. Rover is there. Tibby is here.

Sledi pogovor med Joan in gospodarjem Teacherjem: Joan: This is Joan Grey. Good evening, Mr. Teacher.

Teacher: Good evening, Joan. That is your seat. Your seat is there. This is my seat. My seat is here.

Joan: This is my seat. My seat is here.

Joan: This is my seat. My seat is here.

Teacher: Yes, that is your seat. Your seat is there. This is my seat. My seat is here. Your table is there.

Joan: Yes, my table is here. This is my table.

Teacher: That is your hat. That is your coat. That is your bag.

3. LEKCIJA

Teacher: Hallo, listeners. — Poslušajte najprej nekaj lahkih stavkov: This is a car — To je avto. This is a cat. This is a coat. This is a bag. Večkrat ste slišali besedico: y, pišemo jo: a. To je nedoločni član. That is my seat — Tisto je moj sedež. That is my table. That is your room. (room — soba). That is your door. (door — vrata). It is my book. (book — knjiga). It is your letter. (letter — pismo). It is my parcel. (parcel — zavoj). A car is here. My hat is here. Your coat is here. His bag is here. Her seat is here. This table is here.

Namesto besed — samostalnikov: car, hat, coat, bag, seat, table, lahko uporabljamo zaimmek: it. Zato lahko rečemo It is here.

A room is there. My door is there. Your book is there. His paper is there. Her letter is there. That parcel is there.

Namesto samostalnikov: room, door, book, paper, letter, parcel, spet lahko uporabljamo: it tako lahko rečemo: It is there.

Teacher: Danes vam bomo povedali nekaj o sobi, v kateri delamo. This is a room. Soba je precej velika, ima dve okni.

V trenutku, ko vam govorim, sem blizu vrat, dočim je Joan Grey na drugem koncu sobe, pri drugih vratih. Dotaknil se bom vrat pri sebi in rekel: This is a door. This door is here. Sedaj bom pokazal s prstom na vrata, pri katerih stoji Joan in rekel: That is a door. That door is there. In sedaj bo Joan pri prstom proti vratom, pri katerih stojim jaz, in bo rekla:

That is a door. That door is there.

Teacher: This is a door. This door is here. It is here. Kadar govorimo o osebah, lahko zamenjamo ime osebe z drugo besedo, z zaimkom. Če govorimo o osebi moškega spola, rabimo besedo: he, če pa govorimo o osebi ženskega spola, rabimo besedo: she, (he — on, she — ona). Na primer: Mr. Grey is here. He is here. In: Joan Grey is here. She is here. Kadar pa govorimo o stvarih, postavimo namesto besede za stvar besedico — zaimmek: it. (it — ono).

That door is there. It is there. Govorimo sedaj o dveh mizah. Dotaknil se bom mize, ki je blizu mene in rekel: This is a table. This table is here. It is here. It is my table. Na drugem koncu sobe sebo Joan dotaknila svoje mize in rekla: This is a here. It is my table. Sedaj bo pa vsak od naju pokazal na mizo drugega, in rekel:

Teacher: That is a table. That table is there. It is there. It is your table.

Joan: That is a table. That table is there. It is there. It is your table.

Teacher: Pred mano na mizi je knjiga. Dotaknil se je bom in rekel: This is a book. This book is here. It is here. Joan bo rekla za isto knjigo:

Joan: That is a book. That book is there. It is there.

Teacher: Tukaj je časopis. This is a paper. This paper is here. It is here.

Joan: That is a paper. That paper is there. It is there.

Teacher: Sedaj pa pismo. This is a letter. This letter is here. It is here.

Joan: That is a letter. That letter is there. It is there.

Teacher: This book is here. It is here. It is on this table. (on — na).

Joan: That book is there. It is there. It is on this table. (on — na).

Teacher: That is a door. This door is here. It is here. It is on this table. (on — na).

Joan: That door is there. It is there. It is on this table. (on — na).

Teacher: That is a door. This door is here. It is here. It is on this table. (on — na).

Joan: That door is there. It is there. It is on this table. (on — na).

Teacher: That is a door. This door is here. It is here. It is on this table. (on — na).

Joan: That door is there. It is there. It is on this table. (on — na).

there. It is on that table.

Teacher: This letter is here. It is here. It is on this table.

Joan: That letter is there. It is there. It is on that table.

Teacher: A book is on this table. A book is on it. A letter is on this table. A letter is on it.

Joan: A book is on that table. A book is on it. A letter is on it.

Teacher: A name is on this letter. My name is on this letter. My name is on it. It is my letter.

Joan: A name is on that letter. Your name is on that letter. Your name is on it. It is your letter.

Teacher: A parcel is on this table. Your name is on it. It is your parcel.

Joan: A parcel is on that table. My name is on it. It is my parcel.

Teacher: Pojdimo spet h Greyevim. Tom Grey in njegova sestra Joan bosta odpeljala svojega gosta iz Nove Zelandije, Georgea Martina, v njegovo sobo.

Tom: This is your room, Mr. Martin. Your bag is here.

Martin: Thank you, Mr. Grey. Tom: My name is Tom.

Martin: Thank you, Tom. My name is George.

Tom: That is your coat, George. It is on that seat. Your book is on a table. It is there.

Martin: Thank you.

Joan: A letter is on this table. Your name is on this letter. It is your letter.

Martin: Oh, thank you, Miss Grey. Yes, it is my letter.

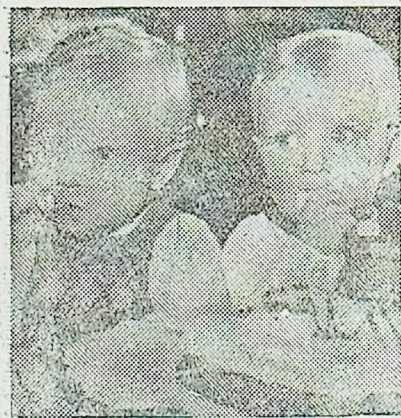
Joan: My name is Joan.

Martin: Oh, thank you, Joan. Martin: Tom! A cat is on my bed. (bed — postelja).

Tom: A cat, George? Martin: Yes, a cat. It is here. It is on my bed.

Joan: That is Tibby, George. Tom: Yes, George. That is her cat.

Joan: Oh, Tibby! Tibby!

Tako imenovani stamski dvojčki so redkost. Pri tem pojavu je vselej najbolj zanimivo to, kako sta dvojčka priraščena skupaj, kateri deli njunega telesa so se tako spojili, da ju ni mogoče ločiti brez zdravniške pomoči. Nedavno sta se rodila dvojčka, ki sta bila priraščena drug k drugemu na čelu. Zdravniki so s pomočjo operacije ločili dvojčka ter ju osposobili za samostojno življenje.

Pred letom dni pa sta se rodili na Nizozemskem dvojčki Tjitske in Folkje De Vries, ki sta bili priraščeni skupaj na trebuhu. Zdravniki, ki so izvedli težko operacijo, so omogočili deklicama samostojno življenje.

Se 12 milijonov letos za družbeni standard na Postojnskem

V torek je bilo v Jamski restavraciji skupno zasedanje obeh zborov OLO Postojna. Seji — osemnajsti po vrsti letos — je predsedoval Jelerčič Miro, udeležili pa so se tudi izvezni in republiški poslanci Regent Ivan, Krmelj Maks, Babič Branko, Hace Matevž, Garzaroli Marjan in Dolgan Anton.

Po pregledu izvajanja skiepov zadnje seje so prešli na dnevni red, ki je obsegal kar 21 točk. Najprej so izvolili komisijo za organizacijo komun na področju postojnskega okraja.

Delo komisije je izredno velikega pomena, saj bo njena analiza političnih in gospodarskih možnosti posameznih predelov podlaga za osnove komun.

Sprejeli so še nekaj upravno-administrativnih odlokov; določili

kraje s težjimi delovnimi pogoji za uslužbence prosvetno-znanstvene stroke, sprejeli poročilo za nekatere gospodarske organizacije in postavili davčno komisijo za pavšalno odmero dohodnine obrtnikom v okraju za leto 1954. Dalj časa so se zadržali pri odloku o stanovanjski tarifi, ker so nekateri odborniki izrazili svoje ugovore zaradi precejšnjih razlik v višini stanarin v posameznih krajih, vendar je skupščina po dolgem pojasnjevanju tudi ta odlok soglasno sprejela.

Najvažnejša točka dnevnega reda je bila razprava in sprejem odloka o dodatnem proračunu za letošnje leto. Ta je pravzaprav obsegala potrjeno zaključnega računa OLO za leto 1953, razpravo o družbenem planu za letošnje leto, posebej s poudarkom na investicije, rebalans letošnjega proračuna, dopolnili proračun na osnovi povečanega dohodka in dobila gospodarskih organizacij in končno še prošnje posameznih podjetij za znižanje oddaje dobička.

Dodatni proračun dohodkov in izdatkov za letošnje leto predvideva skupaj 17 milijonov stotisoč din. Iz tega bo zlasti precej investicij v kmetijstvu, posebno za nabavo kmetijskih strojev, večji del sredstev v skupnem znesku skoraj dvanajst milijonov din pa so namenili za investicije za družbeni standard. Semkaj spada komunalna dejavnost, gradnja stanovanjskih objektov, vodovodov, ureditev kanalizacij, cest itd.

Ziva razprava se je razvila tudi okrog sprejetja odloka o razmejitvi med posameznimi lovskimi družinami v okraju, s čimer je bil dnevni red izčrpan.

Herpelje-Kozina

Tako mirna in tiha vasica je pred nekaj meseci oživela. Povsod vidiš polno delovnih ljudi: zjutraj zgozdaj hite na delo v tovarno, čez dan so pri delu za vodovod, pri popraviljanju raznih zgradb in kar je posebno prijetno presenečenje, tudi v notranjosti Zadrugnega doma čuješ delavce. Navdaja nas upanje, da bo končno iz dosedanje razvaline vstal pred nas lep zadrugi dom, ki bo v ponos občini Herpelje.

Večina delavcev zvečer odhaja z vlaki, avtobusi in peš na oddaljene domove. Nekaj jih pa vendarle ostane, ker so si poiskali začasna bivališča ali na Kozini ali v Herpeljah. Večinoma je to mladina, ki na večer ne čuti preveč utrujenosti. Kako zelo koristno bi bilo, če bi ta mladina, ki se čez dan krepi s telesnim delom, posvetila kak večer v tednu tudi razvoju svojega uma. Dobro bi bilo, ko bi ta mladina imela svoj pevski zbor, svojo igralsko skupino, svoje sahovsko društvo itd. Nujno potrebno je, da poskrbi mladinska organizacija za duševno izživiljanje te mladine.

Blizu se tudi naš največji državni praznik, na katerega se dosedaj pripravljajo samo šolarji, ostala mladina pa še ne. Skrajni čas je, da z delom za proslavo pohnitijo vsi.

Na nižji gimnaziji je letos posebno veliko dijakov. Le malo jih je iz Kozine in Herpelj, po večini so iz okoliških krajev. Vozijo se z avtobusi in vlaki. Ti dijaki zelo trpijo, ker morajo v vsakem vremenu na dolgo pot. Ta mladina je bila z odvozom dijaškega doma za potrebe tovarne zelo prizadeta. Treba bo vsekakor misliti na to, da spet uredimo dijaški dom, ker je res nujno potreben.

Nekaj je posebno čudnega v Herpeljah. Kljub temu, da imamo tovarno raznovrstnih gumbov, jih v naših trgovinah ni mogoče dobiti. In še nekaj je v Herpeljah vredno kritike: toliko se govori povsod o komunah, tu pa ni bilo niti enega množičnega sestanka o tem. Sploh ni množičnih sestankov. Izgovor: »Saj bi sklicali sestanek, pa pridejo naj samo trije ali pa nobeden, ne drži. Mi smo dolžni ljudi s potrpljenjem pripraviti do tega, da bodo prihajali na množične sestanke, pa če tudi ne na prvega... ampak šele na petega. Ljudje se morajo naučiti upravljati svojo občino in modelovati z ljudsko oblastjo. Prepozno je, da šele na predvolilnem sestanku izvedo od posameznih občinskih funkcionarjev: »Tega in tega nismo mogli napraviti.« Na množičnih zborih bi morali iskati od svojih volilcev nasvetov in pomoči. Upamo, da bo do tega prišlo v bodoči komuni Kozina in da bodo njeni prebivalci z uspehom sodelovali v njenem upravljanju.

Kras.

RADIO KOPER

priredi

v soboto dne 2. t. m. ob 20.30

III. JAVNI RADIJSKI KONCERT moškega zbora Slovenske Filharmonije pod vodstvom Rada Simonitija. Na sporedu so dela slovenskih zborovskih skladateljev. Predprodaja vstopnic je v petek in sobo od 10.00 do 12.00 ure ter eno uro pred začetkom koncerta.

Opozarjamo na točen začetek zaradi radijskega prenosa

VELIK USPEH MATANOVIČA NA MEDNARODNEM SAHOVSKEM TURNIRJU V BEOGRADU

Po tritedenskih srečanjih se je končal v Beogradu mednarodni sahovski turnir, ki so ga organizirali ob priliki 10. obletnice osvoboditve naše prestolnice.

Od vseh udeležencev je dosegel največji uspeh mladi jugoslovanski šahist Matanovič, ki je v borbi z sedmimi velemojstri zasedel v končnem plasmanu drugo mesto, le po točke za sovjetskim velemojstrom Bronsteinom, čigar zmago so predvidevali. Beograjski turnir pomeni na splošno velik uspeh jugoslovanskega šaha, saj se je med prvo desetorico uvrstilo kar pet domačih šahistov, med njimi kar trije mladi: Matanovič, Ivkov in Djurašević.

Trifunovič je zasedel tretje mesto, kar je zanj lep uspeh, dočim je razočaral drugi sovjetski velemojster Petrosjan, ki se je uvrstil šele na četrto-peto mesto skupaj z Ivkovim.

IZOLA NA ČETRTEM MESTU

V republiškem tekmovanju je v nedeljo žela največ uspehov Izola, ki je nadmočno premagala Piran v Sv. Luciji in se tako dokopala do četrtega mesta v lestvici. Na tekmi se je zgodil incident, ki je izzval splošen pretep, na igrišču, in sicer po krivdi nešportnega obnašanja nekaterih piranskih igralcev, med katerimi se je zlasti odlikoval vratar, ki je bolj pokazal svojo bokarsko kot pa nogometno sposobnost.

Koprski Aurora je prepustila dragoceno točko zadnjemu v lestvici Korotanu, ki je povsem zaslužen izenačil.

Krim je z rekordnim rezultatom 11:0 odslavljal goriskega Branika, ki je letos ubral rakovo pot v republiškem prvenstvu. Prav tako z visokim rezultatom 7:1 je Železnik premagal Slovana, medtem ko se je ljubljanski Grafičar ponovno uveljavil, tokrat v Postojni, odkoder je odnesel obe pikli.

*

V nedeljo je na mednarodni nogometni tekmi, ki so jo odigrali v Budimpešti pred 92.000 gledalci, državna reprezentanca Madžarske z lahkoto premagala Avstrijo s 4:1 (1:1).

Končno tudi Hajduk premagan

Takih presenečenj, kot smo jim bili priča v nedeljo v našem najvišjem nogometnem prvenstvu, letos še ni bilo. Doslej še edini nepremagani klub Hajduk je pustil v Sobotici, čeprav ni slabo zaigral in je bil celo trikrat v vodstvu, obe točki borbenemu Spartaku, čigar srednji napadalec Tomašević je zabil tri gole. Kljub porazu je še vedno obdržal Hajduk prvo mesto v lestvici, ker je tudi državni prvak Dinamo položil orožje pred Crveno zvezdo, ki ji je uspelo odnesti iz zagrebskega igrišča obe točki.

S porazi Dinama in Hajduka sta se najbolj okoristila Partizan in Rdeča zvezda, ki sta sedaj le tri točke za Hajdukom in dve za Dinamom. Partizan se sicer mora zahvaliti trenutno izredni formi talentiranega Bobeka. Borba za prvenstvo postaja ponovno napeta in zanimiva tudi zaradi tega, ker je tretje beograjsko moštvo BSK zasedlo nič manj kot prvo mesto z istim številom točk kot Hajduk. V nedeljo je BSK avtoritativno pre-

magal v Sarajevu domačega Železnika z dvema goloma, ne da bi kakšnega prejel.

V ostalih srečanjih je Radnički igral neodločeno z Vojvodino, Vardar je premagal Proleterja v Osijeku, medtem ko sta si zagrebska kluba Zagreb in Lokomotiva bratsko razdelila točki.

V drugi ligi Velež nemoteno nadaljuje svojo pot v prvo ligo, medtem ko od nedelje do nedelje preseca ljubljanski Odred, kateremu so mnogi že prerokovali celo izpad iz druge lige. No, ljubljancem kljub temu, da so njihovi najboljši igralci še vedno pod suspensom so se po štirikratnem zaporednem porazu uprli in sedaj v štirih tekmah dobili osem pik. Zadnja njihova žrtev je bila Mačva, ki je v nedeljo zapustila Ljubljano z dolgim nosom in tremi goli. S temi zmagami se je Odred dokopal do tretjega mesta in z velikim upanjem gleda na prvo ligo. Mislimo, da mu bo to tudi uspelo.

VSEM GOSPODARSKIM ORGANIZACIJAM

V vseh podjetjih, zavodih, institutih, gospodarskih združenjih in ustanovah, zadrugah, posestvih itd., bodo nameščenci in delavci laže in uspešneje delali, če bodo vedno imeli pri roki »GOSPODARSKI KOLEDAR 1955«. To bo vaš gospodarski priročnik, ki bo vseboval polno tabel, podatkov, praktičnih navodil, pojasnil in člankov naših najsposobnejših gospodarstvenikov in tehničnih strokovnjakov. Za vse pisarne in obrate naročite čimprej potrebno število izvodov po prednaročniški ceni din 500. — za izvod. »Gospodarski koledar 1955« bo kot v preteklih letih zopet izdalo uredništvo »Nove proizvodnje«.

»Nova proizvodnja« bo izdala z vednostjo Državnega sekretariata za gospodarstvo LRS, s sodelovanjem Zavoda za statistiko in evidenco LRS ter po pooblastilu vseh republiških gospodarskih zbornic posebej tudi »GOSPODARSKI ADRESAR LR SLOVENIJE«. Prednaročniška cena je din 1.000. — za izvod.

Obe ti dve publikaciji bosta trajnega pomena, koledar bodo naročniki uporabljali vse leto, a dresar pa nekaj let. Zato se zavajajte, da vam bodo reklamni ali propagandni oglasi v teh dveh publikacijah in izvrstne naslova vaše gospodarske organizacije v »Gospodarski adresar LR Slovenije« kar najbolj popularizirati vašo gospodarsko organizacijo, vašo proizvodnjo, trgovsko blago, obrtniške izdelke, usluge itd. Naročite torej uredništvu »Nove proizvodnje« ali njenim akviziterjem čimprej, dokler je še čas, objavo oglasov in uvrstitev naslovov v teh dveh publikacijah.

Naročilu ustrezne zneske nakažite takoj na bančni račun »Nove proizvodnje«: Narodna banka Ljubljana 601-T-160, in na hrbni strani odrezka označite namen plačila.

Uredništvo »Nove proizvodnje«
Ljubljana, Trubarjeva c. 15,
telefon 22-951, p. p. 407

MALI OGLASI

PRODAM hišo in parcelo v izmeri 8000 m². Parcela je vsa zasajena s trtami in sadnim drevjem. Interesenti naj se javijo pri Kocjančiču Franciški, Farancan št. 90, Pobeži pri Kopru.

PRODAM hišo s 7 enosobnimi stanovanji v Piranu, Ul. Vergerio 8. Naprodaj tudi druge hiše. Informacije dobite v Piranu, Ribiška 10.

PREKLIC

Preklucijem nehotu izraženo besedo »Vi lažete« na sestanku obrtnikov v Dutovljah.

Žvab Leopolda,
Dutovlje št. 21.

»PERLA« je najboljša ločilo za čevlje.

POTROŠNIKI, zahtevajte vedno ločilo za čevlje znamke

»Perla«

Industrijsko podjetje
»SALVETTI«
PIRAN

Mednarodnega jezika

ESPERNTO

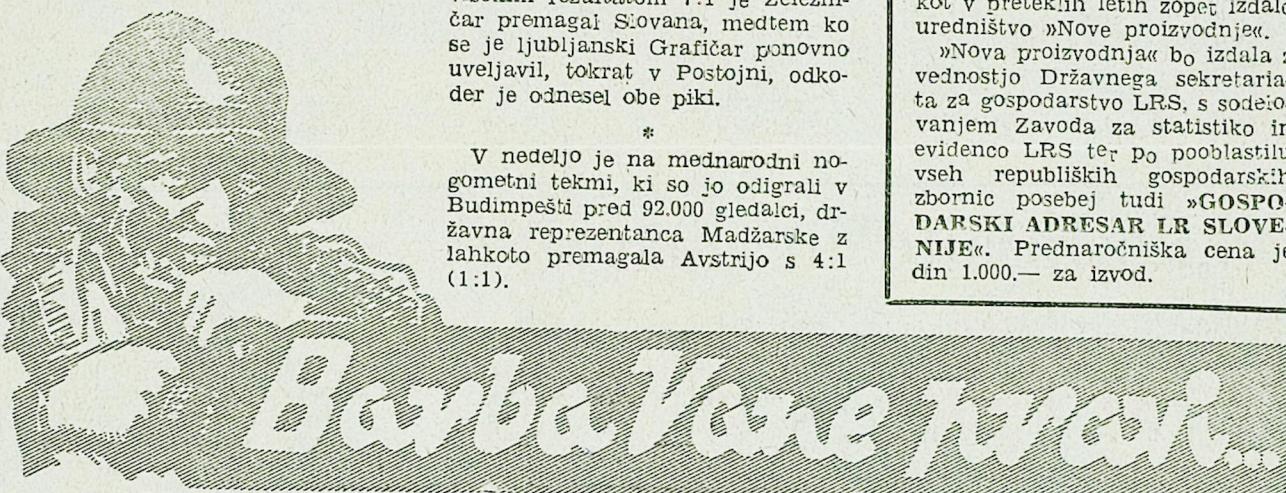
se lahko hitro naučite v našem dopisnem tečaju. Ako pošljete znamko za din 25.—, Vam pošljemo brezplačno na ogled prve lekcije.

Zveza esperantistov Slovenije
Ljubljana, Miklošičeva 7-I.

Ureja uredniški odbor — Odgovorni urednik Ivan Renko — Tiska tiskarna »Jadrana« — Vsi v Kopru. Naslov uredništva in uprave: Koper, Santorjeva ulica št. 26, telefon 170, poštni predal 2.

Je zabranjeno sedotikati sadja in zelenjavo

Pa spet prihodnjic na svidenje
Vaš Vane

Zadnjič sem vam bil pravil, kako nisem prišel dalj, kot do Tomaja in potem Postojne, pa sem se potem vseeno zapeljal kar z lukamatijo iz Divače na Tolminsko. Zaradi odličnih avtobusnih zvez sem jo rajši kar peš mahnil do Tolmina, kamor sem prišel že precej spremenjen — vsa teža se mi je spustila v pete, ki so postale neznansko težke, po trebuhu pa mi je lakota na pajčevine igrala poskočno rapsodijo. Kar zaneslo me je v največji in najlepši tolminski gostinec — Na-nos. Vselej sem se v kot pri kuhinji, da sem z enim očesom in eno nosnico že lahko užival njene dobrote, na katere se misler moral neznansko dolgo čakati — še sreča, da sem se tolažil s pogledom na zajetne oblike kuhinjske poglavarke, ki je veličastno in zložno jadrala semintja med lonci in kozicami. Ko sem svojo naročeno jed le pričakal,

je bila pa dvakrat slana: slana kar tako in potem še enkrat slana, ko je bilo treba plačati račun. Pričutil sem se, da me tja že ne bo več, dokler ne »pogruntam« kakšne »mašine« za solde delat. Ko sem jo ubiral iz Tolmina, sem mimogrede pogledal še h Kavčiču, kjer je pa spet bilo za moj okus preveč ljudi. Pa mi je kmalu postalo jasno, zakaj je tam tak drem. Brihtni Tolminci tam na marjašu obirajo profesorje v tej igri. Niso mi bile všeč zamenjane vloge in sem jo hitro ubral v naš Almaden. Tam se v hotelu »Soča«, kjer sem spet tolažil svojo nenasično lakoto (sicer pa naj vas ta ne čudi preveč pri takih velikih razdaljah, ki jih obtem premerim), naletel na podobno astronomsko matematičarko, ki je kar preveč globoko posegla v moj možniček. Še sreča, da sem svoje želodčno stanje lahko za male denarje odlično popravil pri okretni Ivanki v »Nebesih«, — ne kakrš-

nihkoli, marveč samo in čisto navadnih idrijskih. Tja pa bom prav gotovo še rad zalezal, ne zaradi Ivanke, kot bi mi morda kdo hotel podtakniti (tudi ne bi rad imel z Juco opraviti zaradi tega), marveč samo zaradi poceni in dobrih kranjskih klobas — še vam drugim povem, da se boste vedeli ravnati.

Bilo mi je skoraj zadosti Tolminske in sem jo pčasi rezal nazaj proti Mostu. Blizu Reke mi je za Idrijsko omahnil v naročje ves izčrpan linjski telefonist — sotrpina so od same lakote izdale moči. Komaj mi je izjecjal, da je bil na terenskem obhodu prav na vrhu Sentviške gore, pa je pobegnil iz zadrugne gostilne, ker mu niso hoteli ali mogli postreči z drugim kot kapniko. Postregel sem mu s pol Ivankine nebeške klobase, ki sem jo za vse primere nosil seboj in možaka tako spravil k sebi, da je lahko brez škode dosegel svoje odrešenje v Želinu. Sem pa sem se zaradi varnosti in hitrejšega potovanja spravil na kamion (čeprav je menda prepovedano) in sem šoferju proti Gorici delal družbo. Od njega sem spet izvedel eno novo: Tolmin ima kot glavno mesto poseben dodatek na cene sadja in zelenjave, dodatek, ki ga morajo tolminske gospodinjice plačevati iz svojega žepa. Tega v Idriji ni, ker je le navadno provincijsko mesto, pa čeprav ima rudnik in svoj magistrat. Se to nočejo upoštevati, da je Idrija precej bolj oddaljena od Gorice, odkoder vsa zelenjava prihaja. Ko sem slišal toliko o sadju in zelenjavi, pa mi je postalo pošteno dolgčas po moji rodni Istri in sem brez ovinkov priklopljal nazaj v Koper. Doma pa me je že ljuba Juca sprejela napoj z jokom, napoj z zmerjanjem: kar te ni bilo doma, me samo ciganijo po Kopru, menda prav zaradi tebe, ker se